

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİMDE KULLANDIKLARI
METAFORLARIN KARMA YÖNTEM ARACILIĞIYLA NCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zehra ŞENTÜRK

**TRABZON
Haziran, 2015**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETİMDE KULLANDIKLARI
METAFORLARIN KARMA YÖNTEM ARACILIĞIYLA NCELENMESİ**

Zehra ŞENTÜRK

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans
unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Durmuş EKİZ**

**TRABZON
Haziran, 2015**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 19/06/2015

Tez danışmanı : Doç. Dr. Durmuş EKİZ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Özge ERDOĞAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. Seher BAYAT

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

**Doç. Dr. Nevzat YİĞİT
Enstitü Müdürü**

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Zehra ŞENTÜRK

19/06/2015

ÖN SÖZ

Eğitim kavramı, genel anlamda insanların hayatları boyunca tecrübeler yoluyla veya sistemli olarak edindikleri bilgi birikimi olarak ifade edilebilir. Belirli amaçlara ve plana bağlı olarak yapılan eğitim ve öğretim faaliyetleri ilköğretimle başlar. Çocukların planlı ve sistemli eğitim süreciyle ilk karşılaştıkları evre olan ilkokul dönemi eğitim ve öğretim sistemimizde son derece önemli bir yere sahiptir. İlkokul dönemi eğitimin devamının sağlanması ve niteliği açısından önemli olarak görülmektedir.

Sınıf öğretmenleri eğitimin ilk kademesinde çocukları her yönden geleceğe hazırlayan hayatlarında önemli etkiler bırakan eğitimcilerdir. Öğretmenler, ders sürecinde çeşitli yöntem, teknikleri kullanarak nitelikli eğitim-öğretimi sağlamaya çalışmaktadırlar. İlköğretim 1. Kademe öğrencileri eğitim süreciyle ilk kez karşılaştıklarından bu sürece uyum sağlamaları zordur. 1. Kademe öğrencileri yaş ve seviye itibarıyla soyut ve bilinmeyen karmaşık kavramları anlamakta zorlanmaktadırlar. Bu süreçte eğitim-öğretimin olabildiğince somutlaştırılması ve bilinenden hareketle yeni kavramların öğretilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Sınıf öğretmenleri ders anlatımlarında bilinçli ya da yarı bilinçli olarak bu amaçla metaforları kullanmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı sınıf öğretmenlerinin eğitim-öğretimde kullandıkları metaforların belirlenerek bunların eğitim-öğretimdeki önemini incelemesidir.

Çalışmam süresince emeğini ve desteğini benden hiç esirgemeyen yüksek lisans tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Durmuş EKİZ' e gösterdiği katkılardan ve sabırdan dolayı teşekkürlerimi sunarım. Yüksek lisans eğitimim boyunca beni destekleyen Sayın Prof. Dr. Muammer ÇALIK' a, Doç. Dr. Tuncay Özsevgeç' e, Doç. Dr. Lale Cerrah Özsevgeç' e ve Sayın Doç. Dr. Taner ALTUN' a teşekkürlerimi sunuyorum. Görev yaptığım okuldaki meslektaşlarım ve öğrencilerim başta olmak üzere; çalışmamı gerçekleştirdiğim tüm okulların idarecilerine, öğretmenlerine ve öğrencilerine desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım. Yüksek lisans eğitimime başlamamda emeği olan, eğitimim süresince desteklerini her zaman hissettiğim anneme, babama, kardeşlerime ve tüm aileme çok teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini benden esirgemeyen Sevgili eşim Mehmet Akif ŞENTÜRK' e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2015
Zehra ŞENTÜRK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖN SÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı.....	4
1. 1. 1. Araştırmanın Alt Amaçları	4
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	4
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2. 1. Kuramsal Açıklamalar	6
2. 2. İlgili Araştırmalar.....	7
3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	13
3. 1. Araştırmada Kullanılan Yöntemlerin Felsefi Dayanakları	13
3. 1. 1. Nicel (Pozitivist, Objektive) Yaklaşım	14
3.1.2. Nitel (Relativist, Subjektive) Yaklaşım	15
3. 2. Nitel ve Nicel Yöntemlerin Karşılaştırılması	15
3. 3. Karma Yöntem Araştırması	17
3. 3. 1. Fenomenoloji Yaklaşımı.....	18
3. 3. 2. Yapılandırılmış Anket (Survey).....	19

3. 4. Araştırmanın Örneklemi.....	19
3. 4. 1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri.....	20
3. 4. 2. Öğrencilerin Demografik Özellikleri	22
3. 5. Veri Toplama Araçları.....	23
3. 5. 1. Anket Tekniği.....	23
3. 6. Verilerin Toplanması	24
3. 7. Veri Analizi	25
3. 7. 1. Nicel Veri Analizi.....	26
3. 7. 2. İçerik Analizi	26
4. BULGULAR VE YORUM.....	32
4. 1. Öğretmen	34
4. 1. 1. Öğretim Yöntemi Olarak Metafor.....	34
4. 1. 2. Kullanılan Metafor Çeşitleri	40
4. 1. 3. Metafor Kullanımına Uygun Ders ve Konular	44
4. 1. 4. Öğrenci Nitelikleri ve Metaforlar Arasındaki İlişki.....	49
4. 2. Öğrenci	55
5. SONUÇ.....	59
6. ÖNERİLER.....	61
7. KAYNAKLAR	64
8. EKLER	67
9. ÖZ GEÇMİŞ	73

ÖZET

Sınıf Öğretmenlerinin Öğretimde Kullandıkları Metaforların Karma Yöntem Aracılığıyla İncelenmesi

Bu çalışmada; sınıf öğretmenlerinin ders anlatımında kullandıkları metaforların tespit edilerek, öğretmen ve öğrenci açısından incelenmesi; eğitim ve öğretim alanındaki yerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmada belirlenen amaç doğrultusunda karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmada fenomenoloji yaklaşımı ve anket çalışmasının bir arada kullanılması karma yöntemin seçilmesinde etkili olmuştur. Fenomenoloji yaklaşımıyla, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyimleri, algıları vasıtasıyla kullandıkları metaforların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç bağlamında Bayburt ilinin Merkez ilçesinde görev yapmakta olan 24 sınıf öğretmenine yarı yapılandırılmış anket uygulanarak elde edilen veriler içerik analiziyle incelenmiştir. Anket çalışmasında öğrencilere uygulanan yapılandırılmış anketle metafor kullanımının öğrenciler açısından önemi araştırılmış elde edilen veriler, yüzde ve frekans analizi yapılarak incelenmiştir.

Öğretmenlere uygulanan anketlerden edilen verilerden hareketle ders anlatımında metaforların öğretim yöntemi olarak kullanılabilmesi görülmüştür. Verilerden yola çıkarak ders anlatımında kullanılan metafor çeşitleri, metafor kullanım amaçları, metafor kullanımına uygun olan ders ve konular, öğrenci nitelikleri ve metaforlar arasındaki ilişki temaları oluşturulmuştur. Öğretimde metaforların; öğrenme ve öğretimde kolaylık sağlama, kalıcı bilgi kazandırma, soyut kavramları somutlaştırma, günlük hayatla ilişki kurma, dikkat çekme, derse katılımı artırma, dersi zevkli hale getirme gibi amaçlarla kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca öğretimde kullanılan metaforlar ortak özelliklerine ve benzetme yönüne bağlı olarak; görsel, işitsel, eylemsel, yapısal işlevsel metaforlar olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Öğretmenlerin öğretimde en fazla görsel metaforlara yer verdiği görülmüştür. Metafor kullanımına en uygun olarak görülen derslerin matematik, geometri ve hayat bilgisi sosyal bilgiler dersleri olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan metaforların düzeye uygun, somut, yakın çevreden olma, cinsiyete uygun, anlaşılabilir, basit, dikkat çekici gibi özelliklere sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma ile metaforların bir öğretim yöntemi olarak kullanılmasında, öğretmenlerden elde edilen görüşlerden ve araştırma sonucundaki bulgulardan hareketle öneriler ortaya konmuştur. Ayrıca bu alanda metaforlar yoluyla öğretim etkinlikleriyle zenginleştirilmiş planlı bir öğretimin yapılmasının ve bu durumun özel durum yaklaşımıyla

incelenmesinin var olan retim yaklaşım ve yöntemlerine farklı bakış açısı sunabileceği dşnlmektedir.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Eğitim-ğretimde Metafor, Karma Yöntem, Sınıf ğretmeni

ABSTRACT

An Investigation Of The Metaphors That Primary Teachers Use In Teaching Through Mixed Method

In this study, it is aimed to ascertain the metaphors the primary teachers use while lecturing, to examine them from the point of teacher-student and to identify the role of them in the field of education.

In this study, mixed method has been used. The reason why mixed method has been selected is because phenomenological approach and questionnaire were preferred to be used together.

Through phenomenological approach, it was aimed to determine the occupational experiences of the classroom teachers who took part in this research and the metaphors they use via their perception.

Within the context of this aim, the data attained by applying semi-structured questionnaire to 23 primary teachers who have been serving at the city center of Bayburt were examined with context analysis.

In the questionnaire, the importance of using metaphors from the point of students was searched with the structured questionnaire applied to students; and the data were examined with percentage and frequency analysis. It was observed in the analysis of data from teacher metaphor identification form that metaphors are used during the lesson. On the basis of the data, the variety of the metaphors used during the lesson, aims of using metaphors, the lessons and subjects convenient to metaphor usage, students' qualities and the relational themes among metaphors have been formed. Also, the metaphors that are used in education are classified into four groups based upon their common features and the aspects of the metaphors as visual, auditory, actual, structural and functional metaphors. It has been observed that teachers used visual metaphors most in education. It has been ascertained that the lessons which are seen as most appropriate for metaphor usage are mathematics, geometry and science of life. It has been decided that the metaphors used are to have features such as being convenient for grade, substantial, from immediate environment, suitable for gender, comprehensible, simple and remarkable.

With this study, recommendations upon the basis of the views of the teachers and the findings at the end of the examination have been put forward in the usage of metaphors as an education method. Besides, it is supposed that in this field a planned education enriched with instructional activities can be practised by using metaphors; and

when this case is examined with the special case approach, a different point of view can be offered for the present education approaches and methods.

Keywords : Metaphor, Metaphor In Education, Mixed Method, Primary Teacher

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Nicel - Nitel Araştırma Yaklaşımlarının Karşılaştırılması (Ekiz, 2013)'den uyarlanmıştır.	17
2.	Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri.....	21
3.	Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri.....	22
4.	Metafor kullanım amaçları ve ifade edilme sıklıkları	34
5.	Ders anlatımında kullanılan metaforlar ve kullanım sıklıkları	41
6.	Benzetmelerin kullanıldığı dersler ve konular	45
7.	Öğrenci nitelikleri ve metaforlar arasındaki ilişki	50
8.	Öğrencilerin ders anlatımında kullanılan metaforlara ilişkin görüşleri	56

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	İçerik Analizinin aşamaları.....	28
2.	Öğretimde Kullanılan Metaforlar Kavram Haritası	33

KISALTMALAR LİSTESİ

- Bkz.** : Bakınız
Ö : Öğretmen
İÖÖ : İlköğretim Okulu

1. GİRİŞ

Eğitim en geniş anlamda bireyde istenilen yönde davranış değişimi sağlama süreci olarak tanımlanabilir (Ertürk,1972). Öğretmen ise bu süreçte verdiği nitelikli eğitimle öğrencilerini geleceğe hazırlar. Öğretmen bir yandan; eğitim ortamının düzenlenmesi, ders araç gereçlerinin sağlanması, ğretim yöntemlerinin seçilip kullanılması gibi sorumluklarını gerçekleştirirken bir yandan da öğrencilerin hem bilişsel hem davranışsal gelişimine etkide bulunur. Öğretmenlik mesleği düşünüldüğü kadar kolay bir meslek değildir. Nitelikli eğitim-ğretim planlamayı gerektirir. Öğretilecek konu, seçilen yöntem, yapılacak etkinliklerin zamana göre planlanması bu bağlamda önem arz eder. Ders anlatımının planlanmasında, öğrencilerin gelişim özellikleri, yaş seviyeleri, hazır bulunuşluk düzeyleri dikkate alınır.

Eğitim-ğretim etkinliklerinin başarıya ulaşıp yürütülmesinde kılavuzluk görevi üstlenen ilkeler vardır. Bu ilkelerden en önemlilerinden biri de yapılandırmacı eğitim yaklaşımının temelini oluşturan bilinenden bilinmeyene ilkesidir. Bilişsel yapılandırmacılağa göre yeni öğrenilen tüm bilgiler önceki öğrenilmiş olan bilgilerin işığında belleğe kaydedilir (Adıgüzel, 2009). Yani diğer bir deyişle bu yaklaşıma göre, yeni öğretilecek bilgi ve becerilerin, önceden bilinen bilgi ve becerilerden esinlenerek, yararlanılarak öğretilmesi ğretimi kolaylaştıracaağı düşünülmektedir.

Metaforlar, iyi bilinen bir Şeyi daha az bilinene açık ve hatırdaki kalıcı bir Şekilde aktarırlar (Petrie ve Oshlag,1993). Bu bağlamda düşünüldüğünde eğitimde metaforiksel öğretme stratejilerini kullanmak yapılandırmacı eğitim yaklaşımına uygun görülmektedir. Petrie ve Oshlag (1993), metaforlar yoluyla ğretim konusunda diğer yöntemlere göre daha iyi ve akılda kalıcı öğrenmeyi sağladığını ve böylelikle öğrenmeyi artırdığını belirtmişlerdir. Özellikle küçük yaşlarda metaforlar yoluyla öğretimin önemi daha büyüktür. Çocukların bildiği bilgiden hareket ederek yeni bilgi ve becerilere adapte olması, yeni bilgiyi oluşturması daha kolay olacağı düşünülmektedir.

Metaforlar, bilinçli ya da bilinçsiz biçimlerde günlük düşüncelerimizi ve eylemlerimizi yönetmekle beraber, gerçeğin ve yaşantının nasıl yorumlandığını göstermek için kullanılmaktadırlar (Kılıç ve Arkan, 2010'dan aktaran: Güler, Akgün, cal ve Doruk 2012). Son yıllarda metaforlar, bireylerin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araç olarak değerlendirilmektedir (Yob, 2003'den aktaran: Güler ve diğerleri 2012).

Metaforlar; soyut, karmaşık ve anlaması g kavramların somut, basit, kolay öğrenilebilir halidir. Her iki kavram arasındaki bilgi aktarımını sağlayan yapıdır. Metaforlar

çoğunlukla benzer bir alandan yeni ve çoğunlukla bilinmeyen bir alana bilgi transferini kapsar (Tsoukas,1991'den aktaran: Cerit 2008).

Metaforlar yoluyla sunulan bilgiler daha derin bir bakış açısı sunar. Metaforlar Türkçedeki deyimler gibidir. Nasıl ki deyimler anlatılmak istenen hususu bir cümle ile kısaca sunabiliyorsa; metaforlar da kavram hakkında görüş, algı, deneyim, bilgi birikimini bize tek kavramla anlatabilir.

Metaforlar (benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar) olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir (Saban, 2004). Metaforlar günümüzde, bir söz sanatı olarak bilinmekle birlikte, metafor kullanımı genel anlamda insanların dünyayı kavrayışına yardım eden bir düşünme ve görme biçimi anlamına gelmektedir (Güler ve diğerleri 2012).

Bilimsel araştırmaların sonuçlarına göre metaforik düşünme biçimi, dil ve bilim üzerinde olduğu kadar, insanın günlük yaşamında kendini ifade edişi üzerinde de biçimlendirici bir etki yapmaktadır. Metaforun cümle içindeki anlamıyla söyleniş anlamı arasındaki fark metaforu anlamayı sağlar (Morgan, 1993).

Metaforlar, iletişim aracı olarak kullanıldığında, konuşan ve dinleyen arasındaki bilgi değişimi anlamına gelir. Düşünce aracı olarak düşünülduğünde ise görünen farklı alanlardaki ilişkilerin keşfedilmesi ve bunların açıklığa kavuşturulması anlamına gelir (Sticht, 1993). Metaforlar, olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir. Metaforlar, bireylerin kişisel deneyimlerine anlam vermeleri bakımından, aynı zamanda, "uygulama ve anlamların dili" olarak da tanımlanmaktadır (Schön, 1993). Metaforlar, uygulamalarımıza yön verir, ışık tutar ve rehberlik eder. Metaforların genel olarak insan hayatındaki önemini ve özellikle de eğitimcilerin kendi uygulamalarını anlama ve açıklamadaki gücünü etkili bir şekilde ortaya koymaktadır (Saban, 2004). Kısacası metaforlar, iletişim aracı olduğu gibi, bireylerin kişisel deneyimlerine yön vermede önemli araçlardır.

Metaforların bazı temel işlevleri; çok sayıda verinin, bilginin yakalanması, yorumlanması, nakledilmesi, yeni bilginin algılanması ve belirsizlikle başa çıkmadaki yararlarıdır (Petrie ve Oshlag, 1993). Metaforlar, bizim durumları ve olayları algıladığımız yolu etkilediği için gerçekleri yeniden tanımlamak ve problem durumlarını yeniden kavramsallaştırmayı teşvik etmek için kullanılabilir (Goldstein, 2005; Cerit, 2008). İnsanlar bir durum ile ilgili görünüşleri, kavramları, iyi bilmedikleri veya az bildikleri bir alana metafor kullanarak aktarırlar (Petrie ve Oshlag, 1993). Metaforlar yeni bir olguyu anlama ve açıklamada özellikle yararlıdır. Çünkü metaforlar, iyi bilinen bir durumun

anlamını bilinmeyen bir duruma taşırlar. Böylece metaforlar, yeni bir bilginin öğrenilmesini kolaylaştırır (Ekiz, 2001; Sticht, 1993). Bu bağlamda metaforlar, bilinmeyeni bilenen ile açıklamada güçlü araçlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllarda metafor, bir bireyin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlamada ve açıklamada ise koşabileceği güçlü bir zihinsel araç olarak değerlendirilmektedir (Yob, 2003'den aktaran: Ocak ve Gündüz, 2006). Bu bağlamda metaforlar, düşünceyi somutlaştıran araçlardır.

Metaforlar, yorumsal bir iletişim aracı olarak düşünülebilir. Çünkü bunlar, karmaşık bir durumun anlaşılması için kullanılacak yeni perspektifin açılmasını ve örgütsel bağlamda bir analiz yapılmasına izin verir. Metaforlar koordinasyon ve düzenin somut ifadeleri olarak görülebilir (Pipen, 2001'den aktaran: Cerit, 2008). Metaforlar eğitimsel fenomendeki algılarımızı zenginleştirmek için başvurulan teorik düşünmenin yaratıcı sonucudur (Sticht, 1993). Öğretmen metaforları çalışması, öğretmenlerin mesleki tanımlamaları ve bağlamsal faktörler arasındaki ilişkileri araştırmak için uygun araçtır. Metaforik imajları araştırmak, öğretmenlerin sınıfta sahip olduğu roller, öğrenciler ve eğitimle ilgili inançları ve varsayımlarının altında yatanları ortaya çıkarmak için kullanılan bir yöntemdir (Ben-Peretz, Mendelson ve Kron, 2003'den aktaran: Cerit, 2008). Kısacası metaforlar, karmaşık yapıları açıklığa kavuşturmakta, eğitim ile ilgili algıları zenginleştirmekte, öğretmenlerin rollerini açıklamakta, öğretmen ve öğrencilerin eğitimle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmakta kullanılan benzetime dayalı araçlardır.

Metaforlar, çok karmaşık gerçek ve olguları açıklamada kullanılan iyi bir öğretim tekniği olabilir. Bu yüzden öğretmenler, özellikle ilköğretim öğrencilerin algılamakta güçlük çektikleri soyut konuların (demokrasi, insan hakları, özgürlük, cumhuriyet vs.) öğretiminde bu tekniği kullanabilirler (Ekiz ve Koçyiğit, 2013).

Eğitimin temel ilkelerinden bir diğeri somuttan soyuta gitmektir. Metaforlar soyut ilkeleri açıklarken somut örnekler kullanmaktadırlar. İlköğretim I. kademe öğrencilerinin yaş ve gelişim düzeyleri dikkate alındığında; öğrencilerin soyut ifadeleri anlamalarını beklemenin gerçekçi olmayacağı ortadadır. Bu perspektiften bakıldığında, eğitim-öğretim sürecinde soyut ifadelerin somutlaştırılmasında metaforların kullanılması önem arz etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde; sınıf öğretmenleri bilinçli veya yarı bilinçli olmayarak ders anlatımlarında pek çok metafor kullanmaktadırlar (Arslan ve Bayrakçı, 2006). Bu metaforların hangi amaçla kullanıldığı, kullanılan metaforların eğitimdeki yeri ve öneminin öğretmen ve öğrenci açısından irdelenmesinin var olan eğitim-öğretim yaklaşım ve yöntemlerine yeni bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin ders anlatımında kullandıkları metaforların belirlenerek, öğretmen ve öğrenci açısından irdelenmesi ve eğitim öğretim sistemindeki yerinin belirlenmesini amaçlayan bir karma yöntem çalışmasıdır. Bayburt ilinde görev yapan 23 sınıf öğretmenine açık uçlu sorulardan oluşan anket uygulanarak öğretimde kullandıkları metaforlar ve kullanım amaçları tespit edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin öğretimde kullandıkları metaforların öğrenci açısından önemini, öğrencilere uygulanan anketle ortaya konulması amaçlanmaktadır.

1. 1. 1. Araştırmanın Alt Amaçları

Sınıf öğretmenlerinin ders anlatımında kullandıkları metaforlar nelerdir?"

Alt problemler

- 1) Öğretimde hangi metaforlar kullanılmaktadır?
- 2) Öğretimde metaforlar hangi amaçlarla kullanılmaktadır?
- 3) Metaforlar hangi derslerde daha çok kullanılmaktadır?
- 4) Metaforların kullanımına hangi konular daha uygundur?
- 5) Metafor kullanımının öğretmen için önemi nedir?
- 6) Metafor kullanımının öğrenci için önemi nedir?
- 7) Öğrenci nitelikleri(yaş, cinsiyet vs.) ile metaforlar arasındaki ilişki nasıldır?

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Günümüzde ilköğretim eğitim 12 yıllık olmakla birlikte Türkiye Cumhuriyeti öğrencileri için zorunludur. İlköğretim özellikle 1. kademe, öğrencilerin ilk bilgilerinin oluşturulmasında önem arz etmektedir. İlkokul 1. kademe öğrencileri formal eğitim süreciyle ilk kez karşılaştıklarından bu sürece alışmaları bir hayli zordur. Bu zor sürece uyum sağlamalarının ardından yeni bilgiyle karşılaşan öğrencinin bu bilgiye sahip olması ve bilgiyi kullanması da oldukça zorlu bir süreçtir. Oysa öğrencinin hazır bulunduğu belirlenerek bildiği temel ve basit bilgiler üzerine yeni bilgiler inşa edilirse, yeni edinilen bilgiyi anlamlandırmanın daha kolay daha kalıcı olacağı düşünülmektedir. Yapılandırıcı eğitim yaklaşımı da öğretmeye öğrencinin hali hazırdaki bilgiden başlanması gerektiğini savunmaktadır. Metaforlar yoluyla öğretimin yapılandırmacı yaklaşıma uygun olduğu düşünülmektedir çünkü metaforlar sayesinde eski bilgiyi yeni bilgiye aktarılmaktadır. Öğrencide var olan bilgiler diğer bir deyişle şemalar üzerinden eğitim verilerek yeni şemaların oluşturulması hem öğrenci açısından hem öğretici açısından daha kolay

olabilir. Bu amaçla ders anlatımında öğretmenlerin sıklıkla metaforlardan yararlanmasının bilginin dinamik hale gelmesini sağlayacağı ve dolayısıyla kalıcılığını artıracığı düşünülmektedir.

Günlük yaşantımızda sıklıkla kullandığımız ve karşılaştığımız metaforlar, öğretimde kullanıldıklarında eğitsel değer taşırlar. Öğretmenlerin önceden planlayarak veya gelişigüzel bir şekilde kullandıkları metaforların kullanılma amaçları, ne tür metaforların kullanıldığı ve öğrenciler için öneminin ortaya konulmasının var olan öğretim yaklaşım ve yöntemlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca, soyut, yabancı veya karmaşık olan bir olgunun öğretilmesinde öğretmenlerin metaforlardan yararlanması daha kolay ve pratik bir yolla öğretim sağlanabilmesi açısından önemli olarak görülmektedir.

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2. 1. Kuramsal Açıklamalar

Bu bölümde metaforun tanımı ve tarihçesi, metaforun kullanım alanları, metaforların eğitim alanında kullanımı ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

Metafor, Fransızca bir kelime olup, edebiyatta “mecaz” anlamı taşır (Türk Dil Kurumu, 2014). Metaforlar (zihinsel imgeler, benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar), insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesnelere nasıl gördükleri, farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç olarak düşünülmektedir. Metaforlar, çoğunlukla benzer bir alandan yeni ve çoğunlukla bilinmeyen bir alana bilgi transferini kapsar (Ekiz, 2001).

Geleneksel metafor tanımlaması edebiyatla sınırlanır. Edebiyatla gösterişli ve süslü söz söyleme aracı olarak görülen metafor tipik olarak sadece dilin bir karakteristiği, düşüncelerin ve eylemlerin değil kelimelerin bir özelliği olarak görülür. Ancak 20.yüzyıldaki metafor çalışmaları ve özellikle de Lakoff ve Johnson’un 1980 yılında yayınladıkları *Metaphors We with Live by* isimli eserle ortaya koydukları ve “Çağdaş Metafor Teorisi” olarak anılan teoriye göre metafor sadece dilde değildir; düşünmede ve eylemde kullandığımız kavramsal sistemimizin temelde metaforik bir doğası vardır (Lakoff ve Johnson, 1980’ den aktaran: Lakoff, 1993). Yani çağdaş metafor incelemesi metaforu bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli olarak ve sadece bir söz figürü değil aynı zamanda bir ‘düşünce figürü’ olarak görür.

Çağdaş metafor teorisi, metaforun sadece bir söz sanatı olmadığını, dilin ve insan zihninin en temel çalışma biçimlerinden biri olduğunu gösterir. Ayrıca diller arasındaki asıl farklılıklardan birinin de doğayı, dünyayı metaforik olarak kavramlaştırma, anlaşılır kılma noktasında olduğunu görmek mümkündür.

Eğitim kurumları sembolik unsurların sıklıkla yer aldığı ortamlardır. Bu sembollerden birisi de metaforlardır. Metaforlar (zihinsel imgeler, benzetmeler, eğretilmeler, istiareler, mecazlar), insanların hayatı, çevreyi, olayları ve nesnelere nasıl gördükleri, farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç olarak düşünülmektedir. Metafor bir algı aracıdır (Ekiz, 2001; Arnett, 1999’den aktaran: Cerit, 2008). Metaforlar, çoğunlukla benzer bir alandan yeni ve çoğunlukla bilinmeyen bir alana bilgi transferini kapsar (Ekiz, 2001). Bu bağlamda metaforlar, bir takım doğrudan dilsel ifadeler olup ancak farklı anlamları taşır (Levin, 1993). Metaforik düşünce çok karmaşık bir fenomeni veya durumun özelliklerini aydınlatmak için kavramsal bir araç olarak

benzer bir olay ve nesneyi kullanmayı kapsar (Oxford, Tomlinson, Barcelos, Harrington, Lavine, Saleh ve Longhini, 1998'den aktaran: Cerit, 2008). Metafor sadece mecaz değil aynı zamanda temel bir düşünce mekanizmasını oluşturmaktadır (Martinez, Souleda ve Huber, 2001'den aktaran: Cerit, 2008). Metaforik ilişkiler tarafından kavramsal sistemimizin önemli bir parçasının yapılandırıldığı vurgulanarak metaforun özünün bir şeyi başka bir şeye göre anlamak ve tecrübe etmek olduğu ifade edilmektedir (Black, 1993; Ortony, 1993). Görüldüğü üzere metaforlar, zihinsel imgeler olup, bireylerin çevreyi algılamalarına ve karmaşık yapıları açıklığa kavuşturmalarına yarayan araçlardır (Ekiz ve Koçyiğit 2013).

2. 2. İlgili Araştırmalar

İlgili literatür araştırıldığında son yıllarda metaforların eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Metaforların eğitimin doğası, eğitimci rolleri, öğretmen-öğrenci ilişkisine daha derin bir bakış açısı sunduğu düşünülmektedir Çelikten (2006).

Eğitim yönetimi alanında yapılan çalışmalarda müfredat geliştirme ve planlamada metaforlardan faydalanıldığı görülmüştür.

Boyacı (2009) "ilköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim planlaması süreçlerine yönelik kullandıkları metaforları" araştırdığı çalışmada; planlamanın sonuçlarına bağlı olarak öğretmenlerin, eğitim sisteminin örgütsel yapısına ve sistemin, okul, öğretmen ve öğrenci boyutlarına ilişkin metaforları farklılaşmakla birlikte; örgüt sistemini mimari yapılara, dinazor ya da ahtapota, parçalı bulmaca ve örümcek ağı gibi yapılara benzettiklerini belirtmiştir. Öğretmenler planlama sürecini araştırma yapılmadan gerçekleştirilen, sürekli değişiklik gösteren, alt katmanlara doğru katılımcıların görüşleri alınmayan ve amacına ulaşılması güç bir süreç olduğu şeklindeki metaforlarla ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin eğitim programına yönelik algıların metaforlar yoluyla araştırıldığı çalışmada; öğretmen adaylarının eğitim programı kavramını olumlu ve olumsuz çok sayıda metaforlarla (Atom çekirdeği, bacasız sanayi, vücudumuz, toplar damar, makine, bukalemun, zincir, co-pilot vb.) açıkladıklarını, eğitim programı kavramının daha çok cansız varlıklarla ilişkilendirildiği görülmüş, eğitim programına yönelik algılarının genelde olumlu olduğu ortaya çıkmıştır (Gültekin, 2013).

Öğretmen eğitiminde metaforlar, öğretim uygulamalarını yönlendirmede ve öğretmenlerin modern eğitim anlayışındaki yerlerini belirlemede bir araç olarak kullanılmaktadır.

Saban (2007) “Nitel araştırma Yöntemleri” dersini alan yüksek lisans öğrencilerinin nitel araştırma metodolojisine ve bu metodolojinin öğretimine ilişkin algılarını ortaya çıkarmak amacıyla metaforlardan yararlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; öğrenciler “nitel araştırmacı” hakkında 18 adet farklı metafor (dansçı, kaşif, psikolog, dedektif, inşaat ustası, yargıç, baykuş, maceracı, hakim, avcı, müfettiş, doktor, örümcek, laboratuvarcı gibi) üretmiştir.

Öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve öğrencilerin okula ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelendiği araştırmada; öğretmen ve öğretmen adaylarının okulu bir kültürlenme ve şekillendirme aracı olarak gördüğünü ve bu durumun davranışsal yaklaşımın Türk eğitim sisteminde daha baskın olduğuna bir gösterge olarak görülebileceğini belirtmiştir (Saban, 2008b).

Saban’ın 2009’da yayımlanan “öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler” isimli çalışmasında; öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlarının program türüne, cinsiyet ve sınıf düzeyine göre büyük oranda farklılaştığını tespit etmiştir. Üretilen metaforlar ortak özelliklerine göre 11 kavramsal grupta toplanmıştır. Bunlar; boş bir zihin olarak öğrenci, pasif bilgi alıcısı olarak öğrenci, bilgi yansıtıcısı olarak öğrenci, hammadde olarak öğrenci, özürlü bir varlık olarak öğrenci, itaatkâr bir varlık olarak öğrenci, sosyal sermaye olarak öğrenci, değerli bir varlık olarak öğrenci, gelişen bir varlık olarak öğrenci, kendi bilgisinin inşacısı olarak öğrenci, sosyal katılımcı olarak öğrencidir.

Oğuz (2009) ortaöğretim alan öğretmenleri adaylarının orta öğretim öğretmenlerine ilişkin geliştirdikleri algılarını, kendilerini nasıl bir öğretmen olarak gördüklerini metaforlarla ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmasında; öğretmen adaylarının ortaöğretim öğretmenlerini orta derecede temsil ettiğini düşündükleri ilk beş metaforun ;”lider, rehber, araştırmacı, pusula ve teknik direktör” olduğunu tespit etmiştir. Aynı çalışmada öğretmen adaylarının kendilerini en çok temsil edeceğini düşündükleri metaforların önde geleni ise “rehber” olduğunu belirlemiştir.

Son yıllarda öğretmen adaylarının çeşitli derslere olan tutumlarının belirlenmesi amacıyla metaforlardan sıklıkla faydalanılmıştır (Geçit ve Gençer, 2011; E.Güveli, İpek, Atasoy ve H. Güveli 2011; Öztürk, 2007).

Öğretim belirli bir kurumsal yapılanma içinde, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda, bireyin bu amaçlara ulaşmasını sağlamak üzere, planlı ve programlı bir biçimde öğrenilmesi beklenen içeriğin (bilgilerin) dağıtımı ve bu içeriğin öğrenilmesini destekleyecek ve kolaylaştıracak öğrenme etkinliklerinin uygulanması süreci olarak tanımlanabilir (Kuzgun, 2004).

Son yıllarda öğretim alanında metaforlara; ders ve branşlara veya belirli bir kavrama ilişkin algıların belirlenmesi amacıyla başvurulmaktadır. Nitekim Öztürk'ün (2007) yaptığı araştırmasında öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları algıları, metaforlar yoluyla ortaya çıkarmıştır. Araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 33'ü "coğrafya"yı "yaşam kaynağı – yaşamın kendisi olarak" , % 23.2'si "yaşam alanı olarak", % 8.1'i "yol buldurucu-yönlendirici olarak" ve % 7.5'i "farklı branşları barındırıcı olarak" algıladığı görülmüştür.

"İlköğretim 1. kademe öğretmen ve öğrencilerin bilgi kavramına ilişkin zihinsel imgeleri" konusunun araştırıldığı çalışmada metaforlardan yararlanılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmen ve öğrenciler *bilgi* kavramına ilişkin olarak toplam 106 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar daha sonra ortak özellikleri bakımından irdelenerek 12 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Söz konusu bu 12 kavramsal kategori; besin/gıda olarak bilgi, dinamik/gelişen bir olgu olarak bilgi, güç/kontrol aracı olarak bilgi başvuru kaynağı olarak bilgi, koruyucu/kurtarıcı/iyileştirici olarak bilgi, yol gösterici olarak bilgi, değerli bir varlık olarak bilgi, haz/mutluluk veren bir olgu olarak bilgi, gelişim aracı olarak bilgi, sonsuz bir olgu olarak bilgi, zorunlu bir gereksinim olarak bilgi, kaydedilmesi/depolanması gereken bir olgu olarak bilgi olarak gruplanmıştır. Kategoriler katılımcı türü (öğretmen/öğrenci) bakımından önemli derecede farklılık göstermiştir. Kavramsal kategoriler, ayrıca, öğrencilerin cinsiyeti ve sınıf düzeyleri bakımlarından da birbirlerinden önemli derecede farklılaştığını tespit etmiştir (Saban, 2008a).

Cerit (2008), öğretmen kavramına ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin sahip oldukları algıları, metaforlar kullanılarak analiz ettiği araştırmasında, öğretmenin bilgi kaynağı ve dağıtıcısı, anne/baba, arkadaş, rehber ve çevresini aydınlatan kişi olduğu metaforları kabul edilirken, öğretmenin bahçıvan, otoriter kişi, bakıcı, gardiyan, yıkıcı ve zarar verici kişi olduğu metaforları ise tercih edilmediği tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algılarının incelendiği bir başka çalışmada; öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencileri, yüksek performans gösteren, geniş kapasiteli, üretken, yaratıcı, çok yönlü, ileriye görebilen ve geleceğe yön veren, araştıran ve olaylara farklı bakabilen, yaşlılarından farklı, gizemli ve anlamak için çaba gerektiren ve değerli bireyler olarak algıladıkları görülürken aynı zamanda kontrol edilmeye ve yönlendirilmeye açık olarak algıladıkları da görülmüştür. Bu bulgulara ek olarak mesleğe yeni başlayacak öğretmen adayları, üstün yetenekli öğrencilerin koşullarının onların gelişimlerine uygun olmadığını ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri için kendi yeteneklerine uygun bir eğitime gereksinim duyduklarını yönünde algılara sahip oldukları tespit edilmiştir (Çapan, 2010).

Hayat bilgisi dersinde öğrencilerin “organlara” yönelik algılarını ortaya çıkarmak amacıyla yürütülen araştırmada, konuyla ilgili öğrencilerin eksik-yanlış-doğru bilgi sahibi olma durumlarının metaforlar yoluyla ortaya çıkarılıp gerekli düzeltmelerin yapılabileceğini belirtilmiştir (Şeyihoğlu ve Gençler, 2011).

Geçit ve Gençler (2011), sınıf öğretmenliği 1. Sınıf öğrencilerin coğrafya algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesini amaçladığı çalışmada; öğrencilerin %75 inin Yönlendirici ve yol gösterici olarak coğrafya, Yaşam ve yaşam kaynağı olarak coğrafya Tamamlayıcı öğelerin birleşimi olarak coğrafya, Yaşanılan yer, mekân olarak coğrafya kategorilerinde metaforlar ürettikleri görülmüştür.

Orta öğrenim öğrencilerinin internet kavramına ilişkin algılar metaforlar yoluyla incelendiği araştırmada; internet kavramına ilişkin oluşturulan metaforlar incelenmiş ve bu metaforlar “İhtiyaç olan”, “Hayatımıza yardımcı olan”, “Zarar Veren”, “Bağımlılık Yaratan”, “Bilgi Kaynağı olan”, “İletişim aracı olan”, “Eğlenceli ve rahatlatıcı”, “Bağımlılık Yaratan”, “Olağan üstü bir araç olan” İnternet şeklinde 8 ayrı kategoride toplanmıştır. Katılımcıların interneti en çok “Bilgi kaynağı” en az ise “İletişim aracı” kavramı olarak algıladıkları görülmüştür (Şahin ve Baturay, 2012).

Gömlüksiz, Kan ve Öner (2012) ; ilköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını ortaya çıkarmak amacıyla yürütülen araştırmada metaforlardan yararlanmıştır. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine ilişkin olarak geliştirdikleri metaforlar; “konu çeşitliliği ve kapsamlılık”, “dersin sevilmesi”, “dersin içeriğinin önemli olması”, “dersin yol gösterici olması” şeklinde dört kategoriye ayrılmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini keyifli, eğlenceli ve değerli bir ders olarak gördükleri; ders içeriğinin, yaşamın içinden geniş kapsamlı görüldüğü belirtilmiştir.

Orta öğretim matematik öğretmeni adaylarının, matematik kavramına yönelik metaforlarını incelemeyi amaçlayan çalışmada, matematiğin değişik kavramlarla ilişkilendirildiği görülmüştür. Buna göre, araştırmaya katılan matematik öğretmeni adaylarının büyük bir çoğunluğu matematiği hayatın değişmez bir parçası, gereksinim, sonsuzluk ve yol gösterici olarak nitelendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Genellikle öğretmen adaylarının matematikle ilgili olumlu görüşe sahip olmaları, matematikten zevk almaları ve sevmelerinin bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Çünkü öğretmen adaylarının öğretmekle yükümlü oldukları kavramlarla ve öğretmenlikle ilgili algıları ve tutumları o kavramları nasıl aktaracağına işaret ettiği düşünülmektedir (Güler ve diğerleri, 2012).

Bahadır ve Özdemir'in (2012), ilköğretim 7. Sınıf öğrencilerinin matematik kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri (metaforları) incelediği araştırmasında; oyun olarak matematik, hesap aracı olarak matematik, korku ögesi olarak matematik,

tatlı olarak matematik,unutulan bir öge olarak matematik kavramsal kategorilerine ayrılmıştır. İlk sıradaki metafor imgesinden (hesap aracı olarak matematik) öğrencilerin matematiği bir ezber hesap aracı olarak düşündükleri yorumu yapılmıştır. Ayrıca kavramsal kategoriler öğrencilerin cinsiyeti bakımından önemli derecede farklılık gösterdiği görülmüştür.

Özdemir 'in 2012 yılında yayımlanan ve öğrencilerin okul algılarının metaforlar yoluyla araştırıldığı çalışmasında öğrencilerin okul algılarının “koruma-geliştirme yeri”, “baskı yeri” ve “yuva” alt boyutlarında cinsiyet, okul türü, sınıf ve ailenin aylık geliri değişkenlerinde farklılaştığını ortaya çıkartmıştır. Bulgular kız öğrencilerin, genel lise öğrencilerinin, lise 1. sınıf öğrencilerinin ve alt gelir grubuna ait öğrencilerin okulu kendilerini koruyan ve geliştiren bir yer olarak algıladıklarını ortaya çıkartmıştır. Buna karşın erkek öğrencilerin, Anadolu lisesi öğrencilerinin, lise 2, 3, 4. sınıfı öğrencilerinin ve üst-gelir grubuna ait öğrencilerin okulu görece baskı yeri olarak algıladıkları görülmüştür.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kimliklerine ilişkin görüşlerinin metaforlar yoluyla incelendiği bir çalışmada; sosyal bilgiler öğretmenlerinin geliştirdikleri metaforda mesleki kıdem, ,cinsiyet, mezun olunan fakülte ve bölüm değişkenlerine göre farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenine yönelik geliştirilen metaforlar; “rehber olarak sosyal bilgiler öğretmeni”, “besleyen/yetiştiren kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni”, “şekillendirici olarak sosyal bilgiler öğretmeni” “değişmez bilgileri aktaran kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni”,“ araç-gereç sağlayan kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” ve “toplumu ve toplum içinde kendini geliştiren kişi olarak sosyal bilgiler öğretmeni” 6 ana metafor altında toplanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendi mesleklerine ilişkin metaforlar geliştirirken genel olarak öğretmenliğe ilişkin genel metaforların dışına çıkmadıkları anlaşılmıştır (Çulha Özbaş, 2012).

Özdemir ve Akkaya (2013); lise öğrencilerinin okul ve ideal okul algılarını metaforlar yoluyla analiz ettikleri çalışmada; okula karşı tutumun genelde olumsuz olduğu,ideal okulu güven mutluluk heyecan veren aynı zamanda bilgi veren aydınlatan bir yer olarak görmek istedikleri ortaya çıkmıştır.

Gömleksiz' in (2013); öğretmen adaylarının yabancı dil kavramına ilişkin metaforik algıları ortaya çıkarmaya çalıştığı çalışmada, öğretmen adaylarının yabancı dili, bireyin dünyanın her yerine ulaşmasını sağlayan, hedefe ulaşmada rehber olan, başarı için yol gösteren, hedefe hızlı ulaştıran ve değişik dilleri konuşan farklı ulusları birbirine bağlayan bir kavram olarak gördüklerini ortaya koymuştur ve bu sonucun yabancı dilin öğretmen adayları için yeni ve farklı ufuklar sağlayan bir kavram olarak kabul edildiğini belirtmiştir.

Aslan (2013); birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin “öğretmen” kavramına yönelik algılarını incelediği çalışmasında, birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin öğretmen kavramını bilgi sağlayıcı, şekillendirici-biçimlendirici, bireysel gelişimin destekleyicisi, yönlendirici ve yol gösterici, sabır örneği olarak gördüklerini belirtmiştir.

Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metaforlar aracılığıyla belirlenmesi amaçlandığı çalışmada, öğretmen kavramı anne-baba, aile, bahçıvan, rehber, ışık, çoban gibi metaforlarla açıklanmıştır. Öğretmen adaylarının oluşturduğu metaforlar şekillendirici, yol gösterici, bilgi kaynağı, statüsüz, esnek, model ve kutsal bir iş yapan öğretmen kategorileri altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar temel alındığında, öğretmen kavramının birden fazla ve birbirinden farklı metaforla açıklandığı görülmüştür (F. Yılmaz, Göçen ve F. Yılmaz, 2013).

Arslan ve Bayrakçı'nın 2006 yılında yayımlanan, metaforları ve onların eğitimsel amaçlı kullanımlarını kuramsal olarak inceleyen çalışmalarında; metaforlar ile ilgili temel kavramlar açıklanmış ve öğretmenlerin çoğu zaman fikirleri, kavramları ve soyut şeyleri açıklamak için bilinçsiz olarak metaforları kullanmakta veya benzer bazı yöntemlere günlük uygulamalarında yer vermekte olduklarını belirtmişlerdir.

Ekiz ve Koçyiğit (2013), sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarını belirlemeyi amaçlayan araştırmada; öğretmen kavramının çok sayıda metaforla ifade edilebileceği görülmüştür. Farklı deneyim süreleri, yaş ve cinsiyet özelliklerine sahip Trabzon ve Gümüşhane illerinde görev yapmakta olan 16 sınıf öğretmeniyle yürütülen araştırmada, sınıf öğretmenlerinin ürettikleri metaforlar, “enerji ve bilgi kaynağı olarak öğretmen”, “yetiştirici ve geliştirici olarak öğretmen”, “yol gösterici ve yönlendirici olarak öğretmen”, “bakıcı ve ebeveyn olarak öğretmen” temalarında toplanmıştır. Aynı zamanda üretilen metaforların öğretmenlerin “öğretmen” kavramıyla ilgili algılarını benimsedikleri eğitim yaklaşımı ve öğretmen rolleri hakkında bilgi sunabileceğini ve metaforların bunları açığa kavuşturmada güçlü bir araştırma aracı olarak kullanabileceğini belirtmişlerdir.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Her araştırmanın belirli bir amacı vardır. Araştırma problemi bu amacı yansıtır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Probleme uygun bir araştırma deseninin oluşturulması önemli görülmektedir.

Bu çalışma, karma yöntem araştırmasıdır (Fraenkel ve Wallen, 2008). Araştırmada, çalışmanın doğasına uygun olduğu düşünülen nitel araştırma metodolojisinin desenlerinden biri olan fenomenoloji yaklaşımı ve nicel araştırma desenlerinden bir olan yapılandırılmış anket birlikte kullanılmıştır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyimleri, algıları vasıtasıyla ders anlatımında kullandıkları metaforların tespit edilmesi amaçlandığından fenomenoloji yaklaşımına uygun olduğu düşünülmektedir. Araştırma konusu geniş kapsamlı olduğundan 23 öğretmenle çalışılması tercih edilmiştir.

3. 1. Araştırmada Kullanılan Yöntemlerin Felsefi Dayanakları

Bilimsel araştırmalarda kullanılan yöntemler felsefi olarak iki temel görüşten etkilenmişlerdir. Nicel araştırmalar pozitivistten (akılcı, modern), nitel araştırmalar ise post-pozitivistten etkilenmişlerdir. Pozitivistin temel hareket noktası gerçeğin objektif bir şekilde incelenebileceğini, ortaya konulabileceğini, anlaşılabilirliğini savunurken, post-pozitivistlere göre gerçek hiçbir zaman objektif biçimde tam olarak anlaşılabilir, sadece onu temsil eden bilgiler üretilerek ona yaklaşılabilirliğini savunur (Ekiz, 2013).

Pozitivist "tek doğru"yu aramaya yönelmiştir. Pozitivistde olgular, bu olguları çevreleyen süreç ve etkenlerden ayrıştırılarak ve soyutlanarak nesnelendirilmiş, daha sonra gözlenebilir ve ölçülebilir niteliklere indirgenmiştir. Böylece pozitivist karmaşık toplumsal süreçleri toplumun gözlenebilir ve ölçülebilir yönleriyle açıklamayı yeterli görür. Dahası, pozitivistler gerçeğin, doğru ölçüm ve dikkatli bir sayısallaştırma ile tanımlanabileceğini ve anlaşılabilir hale getirilebileceğini varsayar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 26).

Pozitivist ötesi ve akılcılık ötesi görüşler tek bir "doğru"nun olmadığını iddia eder. Dahası büyük söylemler ve büyük kuramlar ve "tek doğru"ya egemen düşünceye dayalı anlayış yerini özne merkezli, çoğulcu bir anlayışa terk etmektedir. Benzer şekilde, modernist tez tarafından kutsanan hiyerarşik, tekli toplumsal düzen modernist ötesi görüş tarafından reddedilmektedir. Bu görüşe göre toplumlar belli inanç ve değerlerin egemenliği etrafında düzenlenmiş sistemler değildir, farklılık ve zıtlıklar daha belirleyicidir. Epistemoloji anlamında, pozitivist, akılcı ve modernist görüşler bilginin

keşfedildiği ve ortaya çıkarıldığını öngören “esasici” bir bilgi tanımını savunurken, pozitivism ötesi ve akılcılık ötesi paradigmlar bilginin keşfedilme yerine yorumlandığını, ortaya çıkarılma yerine oluşturulduğunu varsayar (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 28-29).

Pozitivizm ötesi anlayışın ortaya koyduğu “bilginin örgütlemesi ve sunulmasında tek, en doğru bir biçim yoktur” düşüncesinden yola çıkarak, sosyal bilimler artık yavaş yavaş fen bilimlerinin kavramları ve yöntemleri yanında, kendi doğasına özgü kavramlar ve araştırma yöntemleri bulmaya başlamaktadır. Gittikçe artan bir şekilde sosyal bilimciler nitel çalışmalara yönelmekte ve bu süreç “nesnellikten” çok bakış açısını ön plana çıkarmaktadır. Sosyal bilimlerdeki çalışılan olay ve olgular kendi ortamları içinde incelenmekte ve araştırmacı bu olay ve olguları ayrıntılı bir biçimde ve derinlemesine açıklamaya ve yorumlamaya çalışmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 30).

Araştırmacılar için temel sorunlardan biri araştırma yaklaşım ve yöntemine karar vermektir. Bu hususta çoğu araştırmacı araştırmasının amacına en uygun araştırma yöntemini seçer. Bu bazen bir araştırılan konu hakkında daha derinlemesine bilgi sunan nitel yaklaşım olur, bazen de daha bilimsel yöntemlere ihtiyaç duyan nicel yaklaşım olur. Bir yaklaşımın diğerine göre daha bilimsel ve gerçekçi olduğu söylenemez. Her iki yaklaşımında kendi içinde dezavantajları, zayıf ve güçlü yönleri vardır. Önemli olan doğru yöntemi seçmek, ya da bu yöntemlerin her ikisini birden uygun şekilde kullanmaktadır (Fraenkel ve Devers 2000’den aktaran: Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2009, 254).

Bu bölümde önce nitel ve nicel yaklaşımlar açıklanıp özelliklerine yer verilecektir. Daha sonra ise her iki yöntemin birlikte kullanıldığı karma yaklaşımın (triangulation) özelliklerine değinilecektir.

3. 1. 1. Nicel (Pozitivist, Objektive) Yaklaşım

Nicel araştırmanın temel çalışma ilkesi, elde edilen bulguların bir şekilde sayısal değerlerle ifade edilmesi ve ölçülebilmesidir. Ayrıca araştırmanın hipotezlere dayandırılması ve bu hipotezleri test etmesi nicel araştırmanın üzerinde durduğu en belirgin prensiptir (Ekiz, 2013).

Felsefi dayanakları incelendiğinde, pozitivism ve realizm paradigmlarına dayanan nicel araştırma yaklaşımı aslında biyoloji ve doğa bilimlerinde yararlanılan yöntem ve metotlardan esinlenmiş ve hatta pek çok durumda benzerlerini taklit etmiştir. Pozitivizm gerçeği tek olarak görür. Bunun için, bilgi üretir ve üretilen bilgiler ya doğrudur, ya da yanlış. Her ikisinin arasında bir seçenek yoktur. Diğer bir anlatımla üçüncü şey yoktur.

Realizm, bilgi üretmek amacıyla gerçeğin, gözlemciden bağımsız bir şekilde olacağını ve bunun objektif bir biçimde incelenebileceğini savunur (Ekiz, 2013; 99).

3. 1. 2. Nitel (Relativist, Subjektive) Yaklaşım

Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013; 39).

Daha önce toplanan verilerden yola çıkarak daha önceden bilinmeyen birtakım sonuçları birbiri ile ilişkisi içinde açıklayan bir modelleme çalışması anlamına gelmektedir (Glaser, 1978'den aktaran: Yıldırım ve Şimşek, 2013,40). Bu da araştırmacının esnek olmasını, toplanan verilere göre araştırma sürecini yeniden biçimlendirilmesini ve gerek araştırma deseninin oluşmasında gerekse toplanan verilerin analizinde tümevarıma dayalı bir yaklaşım izlenmesini gerektirir (Yıldırım ve Şimşek, 2008; 40).

3. 2. Nitel ve Nicel Yöntemlerin Karşılaştırılması

Nitel ve nicel araştırma yöntemleri arasındaki üç temel fark şu şekilde açıklanmaktadır (Fraenkel ve Devers 2000'den aktaran: Büyüköztürk ve diğerleri, 2009, 257).

1. Nitel araştırma desenlerinde izlenen yol tümevarımsaldır. Bu da araştırma planının ve sürecinin ne kadar özel ve tam olacağını belirler. Nitel araştırmacının görevi genel teoriler ve açıklamalar yapmadan ve/veya denemeden önce insanların ve grupların özel durumlarını ve deneyimlerini anlamayı ve tanımlamayı içerir. Bunun aksine nicel araştırma özel durumlarda kavram oluşturmak ve belli kişi ve gruplara ne olacağını ve niçin olacağını tahmin etmek için var olan kuramsal bilgilerden yararlanırlar. Çözüm için başlangıçta önerilen, ifade edilen hipotezler test edilmek yada sorular cevaplanmak istenir.

2. Nitel araştırma desenleri genellikle esnekler, ve dinamikler. Tümevarım mantığına göre araştırmacının ilk aşamalarında çıkan bir durum araştırmacının sonraki aşamalarını etkileyebilir. Araştırmacı, araştırmaya katılacak kişiler, bunların arasındaki ilişki ve araştırma yapılan yer gelişme ve değişmeye açıktır. Araştırmacının tüm yönleri araştırmacı tarafından kontrol edilemez. Nicel araştırma desenlerinde de zaman zaman değişim olabilir. Ancak bu istenmedik durumdur.

3. Nitel araştırma süreci, doğrusal ve ardışık değildir. Veri toplama ve analizi aynı anda yapılır. İlk bulguların ışığında, daha özel ve detaylı verilere ulaşmak için farklı veri toplama ve analiz teknikleri gerçekleştirilebilir.

Nicel araştırmalar sayılarla veri elde ederken nitel araştırmalar kelimelerle veri toplar (Fraenkel ve Wallen, 2008).

Gerek nitel ve gerekse de nicel araştırma yaklaşımları fiziksel ve sosyal bilimlerde oluşan gerçeği anlayabilmek için temelde pozitivist ve post-pozitivist geleneklerden etkilenmişlerdir. Nicel araştırma pozitivistten, nitel araştırma genel olarak post-pozitivistten etkilenmiştir. Pozitivist konumda temel hareket noktası, orada bir gerçek vardır, o da objektif bir şekilde incelenebilir, ortaya konulabilir ve anlaşılabilir. Post-pozitivist konumda ise, gerçek hiçbir zaman objektif bir biçimde tam olarak anlaşılabilir, sadece onu temsil eden bilgiler üretilerek ona yaklaşılabılır. Post-pozitivistizm, gerçeği mümkün olduğunca ortaya koyabilmek için çoklu yöntem ve tekniklerden yararlanır. Aynı zamanda, araştırmacının odak noktası gerçeğin keşfedilmesi kuramların doğrulanması üzerinedir (Ekiz, 2013).

Nitel araştırma yaklaşımında katılımcıların düşüncelerinin derinlemesine incelenmesi ve yorumlarda bulunulması söz konusuysen, nicel araştırmalarda ise katılımcıların düşüncelerinin yüzeysel incelenmesi, güvenilir ve nesnel yöntem ve tekniklerin kullanılması durumu söz konusudur (Ekiz, 2013).

Nitel araştırma yaklaşımında sosyal yaşam doğal ortamda doğrudan incelenirken, nicel araştırma yaklaşımında sosyal yaşam yapay ortamda ve dolaylı olarak incelenir (Ekiz, 2013).

Nitel araştırma yaklaşımında zengin tanımlamalar yapmayı önemli görülürken, nicel yaklaşımda yüzeysel tanımlamalar yapılır (Ekiz, 2013).

Nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının detaylı karşılaştırması Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Nicel - Nitel Araştırma Yaklaşımlarının Karşılaştırılması (Ekiz, 2013)' den uyarlanmıştır.

Nitel araştırma yaklaşımı	Nicel araştırma yaklaşımı
Sosyal dünya	Fiziksel dünya
Post-pozitivizm	Pozitivizm
Birden fazla gerçek olabilir; çünkü O olduğu gibi değil, insanların nasıl algılandıklarıyla ilişkilidir.	Gerçek tektir ve objektiftir.
Hipotezlerin olmaması.	Hipotezler ile kuram testi
Günlük, sosyal yaşamın doğal ortamda doğrudan incelenmesi	Günlük olmayan, sosyal yaşamın yapay ortamda dolaylı incelenmesi
Zengin tanımlamalar yapılması	Yüzeysel tanımlamalar yapılması
Nitel araştırma, sadece hipotez oluşturabilir ve bu nicel ile test edilebilir.	Özgün, bilimsel metotları var, nicele ihtiyaç duyulmadan bilimsel bilgi üretme kapasitesine sahiptir.
Nitel araştırma kuramları test edemez.	Buna ihtiyaç yoktur. Bu durum, araştırılan konuyu iyi bir şekilde ortaya koymaz.
Nitel araştırma sonuçların genellenebileceği evrene sahip değildir.	Hiçbir iki insan birbirine benzemez. Genelleme mevcut yaklaşımlarla çok güçtür; çünkü bu bilinemez.

Bu çalışmada; nitel ve nicel araştırma yaklaşımları desenleri birlikte kullanılarak, her iki yaklaşımın avantajlarından faydalanmaya ve dezavantajlarını en aza indirmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımının, katılımcıların düşüncelerini derinlemesine incelenmesine olanak vermesi ve nicel araştırma yaklaşımının daha çok katılımcıya ulaşılabilirlik, güvenilir gibi olumlu yönlerinden faydalandığı için her iki yaklaşımın birlikte kullanılması tercih edilmiştir.

3. 3. Karma Yöntem Araştırması

Araştırma yapılacak çalışmanın amacına ve varılmak istenen noktaya bağlı olarak seçilecek yöntem belirlenmektedir. Bazı yöntemler nitel ve nicel yaklaşımın birlikte eş zamanlı ya da sırasal olarak kullanılmasını gerektirebilir. Karma yöntem araştırmalarında, araştırmacının veri toplama ve analizi aşamalarının nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanılarak yapılması söz konusudur. Bu araştırma yöntemi, tek bir yaklaşımla yapılan araştırmalara göre araştırma problemini daha iyi tanımlayıp açıklamaktadır. Ancak aynı çalışmada hem nicel araştırma hem de derinlemesine nitel araştırmalar yapmak oldukça zor bir süreçtir.

Karma yöntem araştırmalarının temeli eskiye dayanmasına rağmen eğitim alanında kullanılması son yıllarda yaygınlaşmıştır. Karma yöntem araştırmalarında nitel veya nicel araştırma yaklaşımlarından ikisi de kullanılmaktadır ancak, bu yaklaşımlardan biri daha önem taşır (Fraenkel ve Wallen 2008).

Karma yöntem araştırmalarının desenleri Fraenkel ve Wallen (2008:557) tarafından şöyle tanımlanmıştır.

1. Keşifçi Desen (Exploratory Design)
2. Açıklayıcı Desen (Explanatory Design)
3. Üçgenleme Deseni (Triangulation Design)

Üçgenleme deseni adı verilen karma yöntem deseninde, nitel ve nicel araştırma yöntemleri eşit öneme sahiptir. Araştırmanın verileri eş zamanlı toplanır. Verilerin analizi ayrı veya birlikte yapılabilir. Verilerin analizi birlikte yapılırsa nitel verileri nicel verilerle birleştirilebilir veya bunun tam tersini yapmak mümkündür.

Zenginleştirilmiş desen (triangulation design) de denilebilen verilen bu araştırma desenine göre; nicel ve nitel veriler eş zamanlı toplandıktan sonra bulguları kullanarak verilerin birbirinin destekleyip desteklemediğine bakılır. Bu yolla araştırma deseninin güçlendirilmesi de sağlanmış olur. Yöntemde zenginleştirme sağlanmış olunur. Bir araştırmada anket, ölçek gibi nicel araçların yanı sıra gözlem, görüşme gibi nitel yöntemlere uygun olanların kullanılması söz konusudur. (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009 :266)

Bu araştırmada ise nitel araştırmalarda kullanılan yarı yapılandırılmış anket yöntemi ve nicel araştırmalarda kullanılan anket yöntemi birlikte kullanılarak veri toplaması yoluna gidilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın yöntemi karma yöntem olarak adlandırılmıştır. Karma yöntem desenlerinden üçgenleme deseni olarak belirlenmiştir.

3. 3. 1. Fenomenoloji Yaklaşımı

Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini hazırlar (Yıldırım ve şimşek, 2008).

Olgu bilim araştırmaları nitel araştırmanın doğasına uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlar ortaya koymayabilir. Ancak bir olguyu daha iyi tanımamıza ve anlamamıza yardımcı olacak sonuçlar sağlayacak örnekler, açıklamalar ve yaşantılar ortaya koyabilir (Yıldırım ve şimşek, 2008).

Fenomenoloji yaklaşımı; bireyle, anlamaya ya da öğrenmeye çalıştığı şey arasında ilişkiler anlaşılmasına ve açıklanmaya çalışılır (Çepni, 2009). Fenomenolojinin ana amacının tecrübelerle ilişkin olarak daha geniş ve daha derin bir anlayış sağlamak olduğunu söylemek mümkündür (Baş ve Akturan, 2008).

Fenomenoloji, insanların bireysel olarak ya da birlikte yaşadıkları deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını, algıladıklarını ve zihinlerine nasıl transfer ettiklerini, insanların bir fenomeni nasıl algıladıklarını, nasıl tarif ettiklerini, nasıl hatırladıklarını, nasıl değerlendirdiklerini ve diğer insanlara nasıl bir dil kullanarak aktardıklarını araştırır (Patton, 2001'den aktaran: Yalçın ve Erginer, 2012).

Metafor yoluyla öğretim tanımı öğretmenlere isim olarak yabancı gelebilen ancak uygulamada sıklıkla başvurdukları bir olgu olduğu görülmektedir. Bu çalışmada metafor yoluyla öğretim olgusunun açıklanmasında; öğretmenlerin ve öğrencilerin algılarının detaylı incelenmesi ve bu yöntemi daha iyi tanımak, anlamak, açıklamak amaçlandığından fenomenoloji yaklaşımına uygun olduğu düşünülmektedir.

3. 3. 2. Yapılandırılmış Anket (Survey)

Anket (tarama) araştırması, bir topluluğun karakteristik özelliklerini (yetenek, düşünce, davranış, inanç, bilgi, düşünce vb.) belirlemek için seçilen örneklem grubuna uygulanan sorulardan oluşur (Fraenkel ve Wallen, 2008). Bu tür soruların cevapları kişinin bizzat kendisinden istendiğinde, bu araştırma görüşme şeklini alır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009).

Bu çalışmada metafor yoluyla öğretimin öğrenciler açısından öneminin ortaya konulmasında yapılandırılmış anket kullanılmıştır. Hazırlanan veri toplama formunun ilk kısmında öğrencilerin anlayabileceği basit bir metafor örneğine yer verilerek gerekli açıklamalar yapılmıştır. Öğrencilerin verilen maddelere katılma düzeylerini ilgili kutucuğa işaretlemeleri gerektiği belirtilerek veriler toplanmıştır.

3. 4. Araştırmanın Örnekleme

Örneklem, özellikleri hakkında bilgi toplamak için çalışılan evrenden seçilen onun sınırlı bir parçası; örnekleme ise evrenin özelliklerini belirlemek, tahmin etmek amacıyla onu temsil edecek uygun örnekleri seçmeye yönelik süreci tanımlar (Çıngı, 1994'ten aktaran: Büyüköztürk ve diğerleri, 2009).

Araştırmanın katılımcıları uygun durum örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Bu örnekleme türü, araştırma yapılacak birey ya da grupların araştırma sürecine dahil

edilmesinin daha kolay ya da bunlara daha kolay ulaşılabilir olmasıyla ilişkilidir (Ekiz, 2013). Bu örnekleme yöntemi araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:113). Araştırma süresinde; Bayburt ilinin bir köyünde görev yapmakta olan araştırmacının, görev yaptığı okul başta olmak üzere, meslektaş arkadaşlarının bulunduğu okullardaki öğretmen ve öğrencilere ulaşmasının daha kolay olması sebebi ile bu okullar seçilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin ders anlatımında kullandıkları metaforları tespit etmek amacıyla bu örnekleme türü tercih edilmiştir.

Araştırma Bayburt ilinin merkezinde;

- 1) Şehit Üsteğmen Cem Nuri Başgöl İlköğretim Okulu,
- 2) Toki Şair Celali İlköğretim Okulu,
- 3) Mahmut Kemal Yanbeğ İlköğretim Okulu,
- 4) Kaleardı 75. Yıl İlköğretim Okulu'nda,

Bayburt ilinin merkez köylerinden;

- 1) Akşar Genç Osman İlköğretim Okulu,
- 2) Darıca İlköğretim Okulu,
- 3) Kırkpınar İlköğretim Okulunda

Olmak üzere toplam 7 okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya yukarıda adı geçen okullarda görev yapmakta olan, 23 sınıf öğretmeni ve 164 öğrenci dahil edilmiştir.

3.4.1. Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan öğretmenlerle ilgili özgeçmiş bilgilerinin tespit edilmesi araştırmadan elde edilen verilerin incelenmesi açısından önem taşımaktadır. Öğretmenlerin katılımcı özellikleri Tablo2.'de verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

Öğretmen kodu	Cinsiyet	Meslek Yılı	Yaş	Görev Yapmakta Olduğu İl Ve Okul
Ö1	K	30	54	Toki Şair Celali İlköğretim Okulu
Ö2	E	25	45	Toki Şair Celali İlköğretim Okulu
Ö3	E	12	34	Toki Şair Celali İlköğretim Okulu
Ö4	K	0	22	Toki Şair Celali İlköğretim Okulu
Ö5	E	19	46	Toki Şair Celali İlköğretim Okulu
Ö6	E	11	31	Mahmut Kemal Yanbeğ İlköğ. Okulu
Ö7	E	15	38	Mahmut Kemal Yanbeğ İlköğ. Okulu
Ö8	E	23	44	Mahmut Kemal Yanbeğ İlköğ. Okulu
Ö9	E	11	36	Mahmut Kemal Yanbeğ İlköğ. Okulu
Ö10	K	2	22	Darıca İlköğretim Okulu
Ö11	E	6	30	Kırkpınar İlköğretim Okulu
Ö12	K	0	23	Kırkpınar İlköğretim Okulu
Ö13	E	8	30	Kırkpınar İlköğretim Okulu
Ö14	K	20	42	Kaleardı 75. Yıl İlköğretim Okulu
Ö15	K	9	29	Şehit Üsteğmen Cem Nuri Başgöl İlköğ. Okulu
Ö16	E	8	29	Şehit Üsteğmen Cem Nuri Başgöl İlköğ. Okulu
Ö17	K	6	29	Şehit Üsteğmen Cem Nuri Başgöl İlköğ. Okulu
Ö18	K	11	34	Şehit Üsteğmen Cem Nuri Başgöl İlköğ. Okulu
Ö19	K	5	28	Akşar Genç Osman İlköğ. Okulu
Ö20	E	6	27	Akşar Genç Osman İlköğ. Okulu
Ö21	E	6	27	Akşar Genç Osman İlköğ. Okulu
Ö22	E	7	29	Akşar Genç Osman İlköğ. Okulu
Ö23	K	10	30	Akşar Genç Osman İlköğ. Okulu

Verilerin sunumunda gizliliği sağlamak için ve etik kurallar göz önüne alınarak öğretmenler Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22, Ö23 şeklinde kodlanmıştır. Öğretmenlerin mesleki deneyim sürelerinin de araştırma için önem arz etmesi sebebiyle bulgular kısmında mesleki deneyim süreleri kodlarının yanına yazılmıştır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyimlerine bakıldığında deneyim sürelerinin 0 yıl(aday öğretmen) ile 30 yıl arasında değiştiği görülmektedir. Ö1 en fazla deneyimi olan öğretmen (30 hizmet yılı) Ö12 ve Ö16 ise en az deneyimli öğretmenler (0 hizmet yılı) olarak karşımıza çıkmaktadır. Formun uygulandığı sınıf öğretmenlerinden 10'u kadın, 13'ü erkektir. Öğretmenlerin görüşlerinin karşılaştırılmasında deneyim süreleri ve cinsiyet özellikleri de önem taşımaktadır.

3. 4. 2. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya Bayburt ilindeki 6 farklı ilköğretim okulundan toplamda 164 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerin demografik özellikleri, elde edilen verilerin incelemesi açısından önem taşımaktadır. Öğrencilerin demografik özellikleri Tablo.3' de verilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Okul Adı	4. sınıf		5. sınıf		Öğrenci sayısı
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	
Kırkpınar İÖO	8	2	7	4	21
Mahmut Kemal Yanbeğ İÖO	7	8	8	9	32
Toki Şair Celali İÖO	11	9	10	10	40
Akşar Genç Osman İÖO	11	9	7	3	30
Cem Nuri Başgöl İÖO	4	11	5	7	27
Darıca İÖO	6	3	2	3	14
Toplam	47	42	39	36	164

Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine bakıldığında, araştırmaya katılan 164 öğrencinin 86 'sının kız, 78 'inin erkek olduğu görülmektedir. Araştırmaya, bilişsel ve fiziksel gelişimleri araştırma yöntemine daha uygun olduğu düşünülen 4. Ve 5. Sınıf öğrencileri dâhil edilmiştir. Piaget' e göre bilişsel gelişimde somut işlemler dönemindeki (7-11 yaş) bir birey, sınıflandırma, sınıflama, karşılaştırma, dört işlem yapma ve dönüştürme gibi beceriler geliştirir (Özden, 2009). Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerinden 89'u 4. Sınıf, 75'i 5. Sınıfta eğitim görmektedirler.

3. 5. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak öğrencilere uygulanan kapalı uçlu sorulardan oluşan anket ve öğretmenlere uygulanan açık uçlu sorulardan oluşan anket kullanılmıştır. Bu aşamada öncelikle kullanılan anket tekniği ve türleri tanıtılacak ardından anket sorularının geliştirilmesine açıklık getirilecektir.

3. 5. 1. Anket Tekniği

Anket; insanların yaşam koşullarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemeye yönelik bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyali olarak tanımlanmaktadır (Thomas 1998'den aktaran: Büyüköztürk ve diğerleri, 2009). Bu veri toplama aracı, araştırmacının katılımı olmadan, kişisel olmayan, doğrudan araştırılmak istenen kişilere sunulan önceden hazırlanmış bir takım sorulardan oluşur (Ekiz, 2013).

Anketler, araştırılan "şeylerin"(olgu, olay, nesne vb.) niçin o şekilde olduklarını incelemek yerine bunları tanımak (betimlemeye) için veri toplar (Munn ve Drever 1995'den aktaran: Ekiz 2013). Bu amaca yönelik olarak tarama araştırmalarında genellikle geniş bir kitleden, araştırmacı tarafından belirlenen cevap seçenekleri kullanılarak bilgi toplanır. Özellikle nitel veri toplama yöntemleriyle kullanılmasıyla birlikte katılımcılardan bir konuyla ilgili derinlemesine bilginin alınabildiği tarama araştırmalarından elde edilen sonuçlar kuramların oluşturulmasında ya da gözden geçirilmesinde yararlı olabilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009: 232).

3. 5. 1. 1. Yapılandırılmış Anketler

Genellikle anket soruları kapalı uçlu sorular olarak adlandırılan çoktan seçmeli sorulardan oluşur. Kapalı uçlu sorularda; katılımcıya önceden tamamen yapılandırılarak oluşturulan yanıt seçenekleri verilir ve bunlardan araştırılan konuyla ilişkili olarak kendilerine en uygun olan seçeneği işaretlemesi istenir. (Ekiz, 2013) Bu tip sorular katılımcıya bir dizi cevap arasından kendi cevabını seçme şansı sunar. Bu tip sorularda genellikle düşünce, davranış bilgiyi ölçmek amaçlar. Kapalı uçlu soruların kullanımı ve analizi kolaydır (Fraenkel ve Wallen, 2008).

Genellikle araştırmacılar anket yönteminde kapalı uçlu soruları tercih ederler; bununla birlikte açık-uçlu ve kapalı-uçlu anket sorularının tek bir soru yardımıyla birleştirilmesi veya desteklenmesi yararlı görülmektedir (Fraenkel ve Wallen, 2008).

3. 5. 1. 2. Yarı Yapılandırılmış Anketler

Yarı yapılandırılmış anketlerde açık uçlu sorulara yer verilir. Açık uçlu sorular, katılımcılardan serbestçe cevap vermelerinin istenmesi durumunda tercih edilir. Yapılandırılmamış sorular olarak da bilinen açık uçlu sorularda cevaplayıcı, soruya serbestçe cevap verir. Bu tür soruların avantajı, konu hakkında ayrıntılı ve geniş bilgiye sahip olunabilmesidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009; 123).

Bu tür sorular, yapılandırılmış ya da özelleştirilmiş seçeneklerden ziyade, katılımcıların ilgili çalışma alanında düşünce, duygu, inanç, eğilim vb. ortaya çıkarmayı amaçlayan, boş bırakılan yerleri doldurmayı gerektiren sorulardan oluşmaktadır. Katılımcılar açısından esneklik söz konusu olduğundan nitel araştırma yaklaşımı içerisindeki tekniklere benzemektedir. Bu yüzden araştırılan konuya ilişkin oldukça yararlı olmasına rağmen veri toplarken ve analiz yaparken zaman ve enerji bakımından oldukça masraflıdır (Ekiz, 2013).

Açık uçlu sorular bireyselleştirilmiş cevaplandırmaya imkan sunar. Fakat çok değişik cevaplar elde edilebileceğinden yorumlanması ve analizi zordur (Fraenkel ve Wallen, 2008).

3. 6. Verilerin Toplanması

Öğretimde kullanılan metaforların araştırıldığı bu çalışmada, öğretmen ve öğrenci boyutları ayrı ayrı ele alınarak araştırma yoluna gidilmiştir.

Öğrenciler için hazırlanan anket sorularında (Ek-1) öğretmenlerin ders anlatımında benzetme kullanma durumları ile ilgili öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla maddeler geliştirilmiştir. Anket sorularının en başında öğrencilerin seviyelerine uygun bir mecaz örneğine yer verilerek gerekli açıklamalar yapılmıştır. Anket maddeleri geliştirilirken; öğrencilerin benzetmelere olan ilgisi, benzetmeleri hatırlama, anlama durumları ve benzetmelerin dikkat çekme-güdüleme durumunu ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Anket maddelerinin geliştirilmesi esnasında maddeler bir öğrenciye okutularak anlaşılabilirliği test edilmiştir. Ardından araştırmanın yürütüldüğü ilkokulların 4. Ve 5. Sınıf öğrencilerine anket uygulanarak veri toplama yoluna gidilmiştir.

Öğretmen boyutunda ise; araştırmacı tarafından hazırlanan Öğretmen metaforlarını Belirleme Formu (Ek-2) ile veri toplanmıştır. Öğretmenler için hazırlanan formun giriş kısmında metaforlar hakkında kısa bir açıklama yapılmış ve bir metafor örneğine yer verilerek, yapılan araştırmanın ve araştırmanın amacının açık bir şekilde ortaya

konulması amaçlanmıştır. Formun birinci bölümünde öğretmenlerin demografik özelliklerini belirlemek amaçlanmıştır.

İkinci bölümde ise aşağıda verilen 5 kategori doğrultusunda açık uçlu sorular hazırlanmıştır.

1.Öğretmenlerin ders anlatımında metaforları kullanma durumları ve kullanım amaçları

2. Kullanılan metaforlar

3. Öğrenci açısından metafor kullanımının önemi

4. Metafor kullanımına uygun dersler

5. Öğrenci nitelikleri ve metaforlar arasındaki ilişki

Araştırmanın temel veri kaynağını bu sorulara verilen cevaplar oluşturmuştur.

3. 7. Veri Analizi

Veriler toplandıktan sonra yapılacak ilk iş toplanan verilerin, soruların yanıtlanması açısından eksik içerip içermediğini, yanıtların sorulara uygun olarak verilip verilmediğini kontrol etmektir (Cohen ve Manion, 1997'den aktaran: Büyüköztürk ve diğerleri, 2009). Nicel verilerin analizi için bilgisayar yazılımları kullanılabilir. Tarama türü araştırmaların sonuçlarında sorulara verilen yanıtların yüzde dağılımlarının ve frekanslarının verilmesi katılımcıların görüşlerinin gösterilmesi açısından önemlidir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2009).

Nitel veri analizinin temel amacı, bireylerin öznel bir şekilde yapılandırdıklarının sistematik olarak anlaşılması ve sonuç olarak da kavramsallaştırılması ya da kuramsallaştırılmasıdır (Ekiz, 2013). Nitel araştırmalarda belirli bir veri analiz şeklinin olması araştırmacıyı sınırlandıracağı görüşü ön plandadır. Araştırmacı, veriler doğrultusunda kendi analiz planını oluşturarak özgün analizler yapar. Ancak araştırmacıdan analizlerini nasıl yaptığı ve sonuçlara nasıl ulaştığı aşamalarını açıklaması beklenir (Ekiz, 2013).

Genel olarak nitel veri analizi, tümevarımcı, betimleyici, yaratıcı bir yaklaşımı benimseyip verilerin sistematik bir şekilde kategorilendirilerek oluşturulması, verilerin birden fazla incelenerek kategorilerin ve kategoriler arasındaki ilişkinin daha iyi anlaşılması, verilerin betimlenerek analiz edilmesi ve analizin bir süreçte dayandırılması özelliklerini taşır.

Nitel analiz çeşitlerini birbirinden bağımsız düşünmek oldukça güçtür. Çünkü her biri birbirleriyle ilişkilidir (Ekiz, 2013).

Betimsel analiz: Bu analiz biçiminde araştırmada kullanılan gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temele alınarak analiz edilir. Analizlerde, temele alınan soru ya da konu başlık haline getirilerek, başlığa uygun olan verilerden doğrudan doğruya alıntılar yapılarak analizler ortaya konur (Ekiz, 2013).

Betimsel-yorumsal analiz: Bu analiz biçiminde betimleme ön planda olup buna uygun yorumlara yer verilir. Ancak yorumlamalar derinlemesine değildir. Bu tür veri analizinde, araştırmacının ne anladığının sistematik ve uygun bir şekilde tanımlanması ve verilerin yeniden organize edilmesine yöneliktir (Ekiz, 2013).

Yorumsal analiz: yorumsal analizin temeli gerçekte kodlama yapmaya dayanır. Kodlama verilerin tanınması ve kategorize edilmesini sağlar. Bu bağlamda kodlama, verilerin tekrar incelenmesi ve üzerinde yorumlarda bulunulmasına dayanır (Ekiz, 2013).

İçerik analizi: içerik analizinde belge incelenirken kategoriler oluşturularak sayısal sunumlar yapılır. Kategoriler ve kategorilere bağlı alt kategoriler oluşturularak, bazen alt kategoriler birden fazla üst kategoriler içerisine dahil edilebilir (Ekiz, 2013).

Veri analizi öğretmen ve öğrenci boyutunda açıklanmaya çalışılmıştır.

3. 7. 1. Nicel Veri Analizi

Öğrencilere uygulanan anket formları (Ek-2) bir araya getirilerek öncelikle tüm veriler SPSS programına girilmiştir. Ardından yüzde ve frekans metotları kullanılarak analiz edilmiştir. Anket maddelerinin her biri için ayrı ayrı frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Elde edilen veriler, tablo haline getirilerek verilerin sunumu sağlanmıştır. Verilerden hareketle bulgular ve yorumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3. 7. 2. İçerik Analizi

Öğretmenlere uygulanan formlar toplanarak üst düzey analiz biçiminden olan içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi; herhangi bir yazılı belgenin içeriğinin incelenmesi sayısal ya da istatistiksel olarak ortaya konulmasında kullanılan bir analiz çeşididir (Ekiz, 2013). Temele alınan soru temalaştırılarak, başlığa uygun verilerden doğrudan doğruya alıntı yapılarak analizler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.

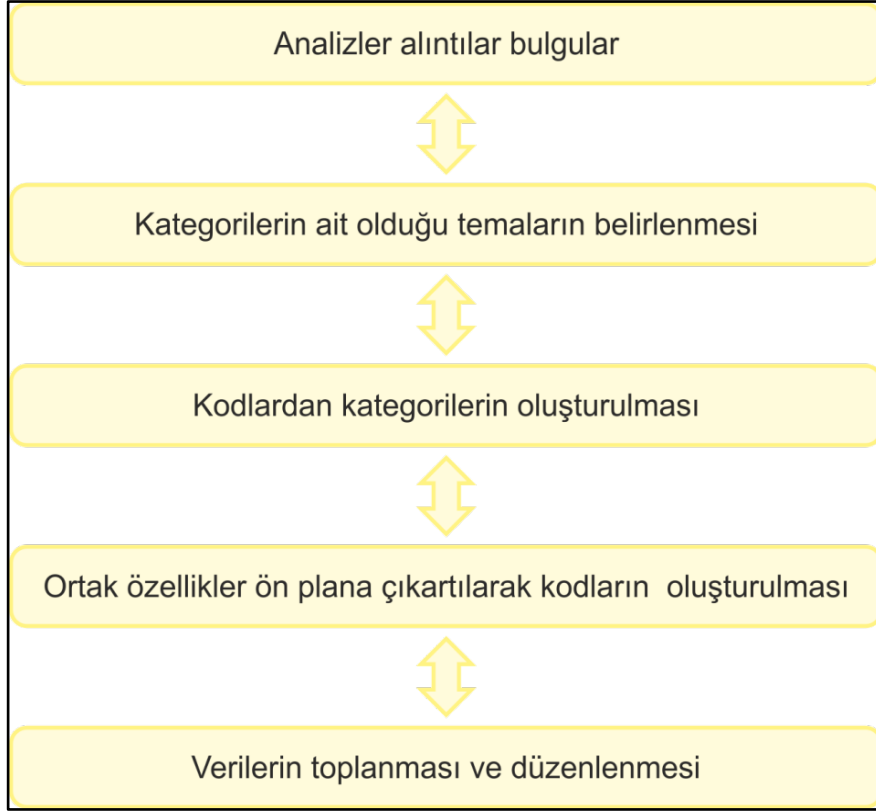
İçerik analizinde takip edilen 4 aşama vardır:

1. Verilerin kodlanması,
2. Kategorilerin ve daha sonra temaların bulunması
3. Verilerin kodlara ve temalara göre düzenlenmesi ve tanımlanması.
4. Bulguların yorumlanması (Yıldırım ve Şimşek 2008).

İçerik analizinin temel aşamaları Şekil 1’de görülmektedir.

Bu çalışmada; analiz aşamasında yapılan işlemler şu şekildedir:

İlk olarak öğretmenlerden elde edilen anket formları Ö1,Ö2... şeklinde numaralandırılmıştır. Ardından ankette yer alan her bir soruya verilen cevaplar Ö1,Ö2,Ö3... kodlarıyla soru başlıkları altında sıralanmıştır. Sonrasında yarı yapılandırılmış ankette yer alan sorulara verilen cevaplar incelendi. Öğretmenlerin 1. ve 2. Sorulara verdikleri cevaplar birbiriyle ilişkili görüldüğünden bu maddelerden elde edilen veriler birleştirilerek incelendi. Veriler tekrar sıralandı. Ardından ortak yönleri bulunmaya çalışıldı. Kolay öğrenme sağlamak, kalıcı bilgi kazandırmak, öğretimi somutlaştırmak, vb. amaçlar ortak olarak görülüp kodlandı. Daha sonra öğretmenlerin verdikleri cevaplar bir tablo oluşturularak dile getirilme sıklıkları açısından irdelendi. Verilerde ortak olarak metafor yoluyla öğretimin ne amaçla kullanıldığı dile getirildiğinden “Metafor kullanım amaçları” kategorisi oluşturuldu. Verilerde ortaya konan amaçlar alt kategori olarak sıralandı. Elde edilen verilerden hareketle öğretmenlerin metaforları bir öğretim yöntemi olarak kullandıkları sonucuna ulaşıldığından “bir öğretim yöntemi olarak metafor” teması oluşturuldu. Doğrudan öğretmen alıntılarına yer verilerek bulgular yorumlandı.

Şekil 1. İçerik analizinin aşamaları

Bu çalışmada genel olarak bakıldığında şekildeki (bkz. Şekil 1.) sıralama kullanılarak içerik analizinden faydalanılmıştır. Bu aşamada içerik analizi aşamaları aşağıda açıklanmaya çalışılacaktır.

3. 7. 2. 1. Kodlama Aşaması

İçerik analizinin yapılmasında üç tür kodlama biçimi ortaya çıkmaktadır. Bunlar; daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden yapılan çıkarımlara göre kodlama ve genel bir çerçevede içinde yapılmış olan kodlama şeklindedir (Strauss ve Corbin 1990'dan aktaran: Ekiz, 2013).

Araştırmada elde edilen verileri kodlarken takip edilen yol “verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama” grubuna girmektedir. Bu tür kodlamada toplanan verilerin analizinde rehberlik edecek bir kavramsal bir yapı olmadığı için bu yapı, toplanan verilerin tümevarımcı bir analize tabi tutulması sonucu araştırmacı tarafından ortaya çıkarılır.

Bu aşamada öncelikle katılımcılara sorulan her bir soruya verilen tüm cevaplar sırasıyla listelendi. Sorulan sorulara ve verilen cevaplara bağlı olarak 4 ana kategori oluşturuldu.

1. Ders anlatımında metafor kullanma amaçları,
2. Kullanılan metafor örnekleri
3. Metaforların ders ve konulara uygunluğu
4. Metaforlar ve öğrenci nitelikleri arasındaki ilişki

Bu aşamada ayrıca, öğretmenlerin verdikleri cevaplardan sorulara uygun olma durumlarına bakılarak alakasız olan cevaplar ayıklandı. Bazı öğretmenler, örneğin, metafor imgesi açıkça belli olmadığından, benzetme değil de canlandırma yöntemine uygun cevap verdiklerinden; yaklaşık 4 cevap elenerek araştırma kapsamı dışında bırakıldı.

“Matematik dersinde bölme işlemini oynadığımız bir oyuna benzettik.” Ö4

“Bilinmeyen kelimelerin anlamını anlatırken, derse hazırlık aşamasında, ipucu verilirken.”Ö9

“Dünya-güneş-ay modellerinde kullanıldığı sınıf ortamında, öğrencilerinde rollerini bu gök cisimlerinin hareketlerini uygulamalarının sağlanması şeklinde değerlendirilebilir.” Ö6

Ana kategorilerin belirlenmesinin ardından alt kategorilerin belirlenmesi için temalar ve kategorilerin bulunması aşamasına geçilmiştir.

3. 7. 2. 2. Kategorilerin ve Temaların Bulunması Aşaması

Kodlar bir araya getirilip incelenirken kodlar arasındaki ortak yönler bulunur. Yani kodların kategorize edilmesi işlemidir.

Bu aşamada kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışıldı. Öğretmenlerin verdikleri cevaplardaki metafor kullanım amaçları ayrı ayrı kategorize edildi. Kategorilendirilen metafor kullanım amaçları sırasıyla şöyledir:

Metafor kullanım amaçları

1. Kalıcı bilgi (Dinamik bilgi) sağlamak amacıyla metafor
2. Öğrenmede kolaylık sağlamak amacıyla metafor
3. Öğretmede kolaylık sağlamak amacıyla metafor
4. Günlük hayatla ve ön öğrenmelerle ilişkilendirme sağlamak amacıyla metafor
5. Somutlaştırmak amacıyla metafor
6. Dikkat çekmek amacıyla metafor
7. Dersi zevkli hale getirmek amacıyla metafor

8. Derse katılımı artırmak amacıyla metafor

Kategorize işleminin ardından dile getirilen metafor kullanım amaçlarından hareket ederek metaforun bir öğretim yöntemi olarak kullanıldığı sonucuna ulaşıldı ve bu kavram temalaştırılarak “*öğretim yöntemi olarak metafor*” teması oluşturuldu.

Öğretmenlerin ders anlatımında faydalandıkları metafor örneklerinin ortak özelliklerinden hareket ederek metafor çeşitleri kavramı tema haline getirildi. Metafor çeşitleri temasında kullanılan metafor örnekleri ortak özellikleri irdelenerek aşağıda sırasıyla verilen kategorilere ayrıldı.

Metafor çeşitleri

1. Görsel metaforlar
2. İşitsel metaforlar
3. Eylemsel metaforlar
4. Yapısal (işlevsel) metaforlar

Metafor kullanımına uygun olduğu düşünülen dersler temalaştırılarak sırasıyla aşağıdaki şekilde kategorilendirme yapıldı.

1. Matematik-Geometri
2. Hayat Bilgisi-Sosyal Bilgiler
3. Türkçe
4. Müzik
5. Beden Eğitimi
6. Görsel Sanatlar

Öğretmenlerin kullandıkları metaforlar ve öğrenci nitelikleri arasında belirttikleri ilişki irdelenerek eğitimde metafor kavramının sahip olması gerektiği özellikler belirlendi. Her bir özellik aşağıda verilen kategoriler haline getirildi.

Metaforlar ve öğrenci nitelikleri arasındaki ilişki

1. Anlaşılabilirlik
2. Basitlik
3. Somutluk
4. Düzeye uygunluk
5. Dikkat çekicilik
6. Yakın çevreden seçilmek
7. Cinsiyete uygunluk

Bu işlemin ardından elde edilen tüm verilerin oluşturulan bu temalara göre düzenleneceği bir sonraki aşamaya geçilmiştir.

3. 7. 2. 3. Verilerin Kodlara Ve Temalara Göre Düzenlenmesi Ve Tanımlanması

Bu aşamada elde edilen veriler tanımlanan temalara göre düzenlenmiştir. Ardından okuyucunun anlayacağı bir dille tanımlanıp, açıklanmış ve sunulmaya çalışılmıştır. Oluşturulan tema ve kategorilerle ilgili açıklamalar yapılarak, doğrudan alıntılara yer verilip analizler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Öğretmen olarak biz ders anlatımında farkında olarak veya olmayarak pek çok metafor kullanılmaktayız. Kullanılan metaforlar öğrenci ve öğretmen açısından önem taşımaktadır. Araştırma kapsamında açık uçlu anket ve yapılandırılmış anket yoluyla elde edilen veriler öğrenci ve öğretmen başlıkları altında incelenmiştir.

Şekil 2. Öğretimde kullanılan metaforlar kavram haritası

4. 1. Öğretmen

Araştırmaya katılan 23 öğretmenden 22'si ders anlatımında metaforlardan faydalandığını ve metaforları kullanım amaçlarını belirtmişlerdir.

4. 1. 1. Öğretim Yöntemi Olarak Metafor

Öğretmenlerin ders anlatımında metaforlardan yararlanma durumlarının araştırıldığı bu çalışmada; metafor bir öğretim yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretmenlerin metaforlardan faydalanma amaçları ise Tablo 4.'de görülmektedir.

Tablo 4. Metafor Kullanım Amaçları Ve İfade Edilme Sıklıkları

Öğretmenler	Kalıcı bilgi (Dinamik bilgi)	Öğrenmede ve öğretimde kolaylık	Günlük hayatla ve ön öğrenmelerle ilişkilendirme	Somutlaştırma	Dikkat çekme-	Dersi zevkli hale getirme	Derse katılımı artırma	Toplam
Ö ₁	√	√						3
Ö ₂	√	√						2
Ö ₃	√	√		√				3
Ö ₄	√	√		√				3
Ö ₅	√	√	√					3
Ö ₆	√		√					2
Ö ₇		√		√	√			4
Ö ₈	√	√						2
Ö ₉		√		√				2
Ö ₁₀	√	√	√		√			4
Ö ₁₁	√	√						2
Ö ₁₂	√	√	√	√	√		√	6
Ö ₁₃	√	√						2
Ö ₁₄	√	√	√	√	√			5
Ö ₁₅	√	√		√	√			4
Ö ₁₆	√			√	√			3
Ö ₁₇	√	√		√	√			4
Ö ₁₈	√	√		√				3
Ö ₁₉	√	√		√	√	√		5
Ö ₂₀	√	√			√			3
Ö ₂₁	√			√				2
Ö ₂₂	√		√	√	√			4
Ö ₂₃	√			√				2
Toplam	21	17	6	14	10	1	1	72

Tablo 4'e bakıldığında öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilen metafor kullanım amaçları sırasıyla şunlardır:

1. Öğrenmede ve öğretimde kolaylık sağlama (17),
2. Kalıcı bilgi kazandırma (15),
3. Soyut kavramları somutlaştırma (9),
4. Günlük hayatla ilişki kurma (5),
5. Dikkat çekme (2),
6. Derse katılımı artırma (1),
7. Dersi zevkli hale getirme (1).

Öğretmenlerin metaforları kullanım amaçları 7 kategoriye ayrılmıştır. Bu bölümde, ilk olarak metafor kullanım amaçları kategoriler halinde verilmiştir. Daha sonra, kategorilerle ilişkin doğrudan alıntılara ve yer verilmiştir.

4. 1. 1. 1. Kolay Öğrenme Amacıyla Metafor

Bu kategoriyi 17 öğretmen temsil etmektedir. Alıntılardan anlaşılacağı üzere; öğrencinin metaforlar sayesinde anlatılmak istenen konuyu ya da imgeyi daha kısa sürede anlamlandırması, böylelikle öğretmenin hedeflenen davranışı daha kısa sürede öğrenciye kazandırması, ek öğretim materyali, süre, çaba veya hazırlığa gerek olmadan daha kestirmeden ve kolay yoldan öğretim sağlaması açısından öğretmenlerin ifade ettiği ortak görüşlerden hareket edilerek oluşturulmuştur. Öğretmenlere ders anlatımında metaforlardan faydalanır mısınız? Neden? sorusu yöneltilmiştir. Verilen cevaplara aşağıda yer verilmiştir.

*"..., konunun kavratılmasında öğretmene kolaylık sağlamak. Öğrencilerin konuyu daha kolay kavramaları ve konuya hakim olabilmeleri için."*Ö1

*"... Dersin daha iyi anlaşılabilmesi için zihinlerinde canlandırabilmeleri için faydalanıyorum. Benzetmeler eğer iyi bir şekilde yapılandırılırsa karmaşık bir konuyu hemen çözümlenebilir."*Ö4

"Öğrencilerin konuyu daha iyi kavramaları için." Ö5

"Faydalanırım, çünkü bazen konuyu daha iyi açıklamak bazen de öğrencinin anlayacağı düzeye indirmek ihtiyacı duyuyorum..." Ö7

"Çocuğun yaşayamadığı bir durumu yaşadığı bir durumla benzeterek anlatılırsa o durumu, kendi hayatına transfer ederek daha kolay algılayabilir." Ö8

"Evet, çünkü benzetmeler dersin daha iyi anlaşılmasını sağlıyor." Ö9

“Konuyu anlamada kolaylık sağlamak, kavramları daha somut ve anlaşılır hale getirmek, amaçlarıyla kullanılabilir.” Ö10

“Öğrencinin günlük hayatında sürekli olarak gördüğü bir nesneyi eğitim-öğretimde kullanmak, kolay ve kalıcı öğrenmeyi sağlar.” Ö11

“Konuyu somutlaştırmak, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak, derste sıkıcılığı önlemek, derse katılımı artırmak, günlük yaşamla bağlantı kurmak, derse ilgi çekmek.” Ö12

“Benzetme ve örneklerden faydalanırım. Çünkü öğrenci seviyesine inmek, konu algılanmasını daha kolay hale getirmek için. Dersteki etkinlikte verilen olay öğrenci zihninde çağrışımlar yapmayabilir ama bu olayı benzetmelerden faydalanılarak daha anlaşılır ve etkin öğrenmeye hale getirebiliriz.” Ö13

“Konuyu somutlaştırmak öğrenmeyi kolaylaştırmak, kendi hayatlarıyla yüzleşmelerini sağlamak heyecan uyandırmak olayın sonuçlarını görüp yorumlayabilmek.” Ö14

“Konunun öğrencileri tarafından iyi anlaşılması, yorumlanabilmesi ve kalıcı olabilmesi amacıyla kullanılabilir. Konuya yönelik kazanımların öğrencilere kazandırılması noktasında etkili bir yöntem.” Ö15

“Daha kolay anlamaları ve akıllarında kalmaları amacıyla kullanılabilir.” Ö18

“Faydalanırım. öğrenci konuyla bağlantı kurarak bir bütünlük içerisinde anlamayı kolaylaştırıyor.” Ö19

“Öğretilecek bilgilerin daha çabuk, kolay kalıcı olması amacıyla kullanılabilir.” Ö20

“Benzetmeler öğrencilerin konuyu öğrenmesini kolaylaştırdığı gibi, dersin amacına ulaşmasını da sağlar.” Ö22

“Kolay öğrenme amacıyla metafor” kategorisi öğretmenlerin metafor kullanma amaçlarından en sıklıkla dile getirilen amaçlardandır. (17 Öğretmen). Yukarıdaki öğretmen görüşlerine bakıldığında; ders anlatımında metaforlardan yararlanmanın en önemli amacının metaforların kolay öğrenmeyi sağlaması olarak görüldüğü söylenebilir. Bu görüşte olan öğretmen ifadelerine bakıldığında metaforlar yoluyla öğretimin öğretmene ve öğrenciye sağladığı kolaylıklar aşağıda verilmiştir.

1. Metaforlar, öğretmene konuyu açıklamakta kolaylık sağlar.
2. Metafor kullanımı, öğrenciye konuyu anlamada kolaylık sağlar.

Alıntılardan anlaşılacağı üzere; metafor kullanımı öğretmenler için öğretimde kolaylık sağlarken öğrenciler için öğrenmede kolaylık sağladığı düşünülmektedir.

4. 1. 1. 2. Kalıcı Bilgi Sağlamak Amacıyla Metafor

Bu kategoriyi 13 öğretmen ve 14 görüş temsil etmektedir. Kategori metafor yoluyla öğretimin, öğrencinin uzun süreli hafızasına etki ettiği ve bilginin hafızada kalma süresinin daha fazla olduğu yönünde öğretmenlerin ifade ettikleri ortak görüşlerden hareketle oluşturulmuştur. Metaforlar yoluyla öğretim öğrencilerin ön bilgileri üzerine kurulduğundan yeni öğrenilecek konuyla ön bilgileri arasında köprü vazifesi görmektedir. Metaforlar ne tam olarak öğrenilecek konudur ne de sadece bir önceki bilgiden ibarettir. Önceki bilginin yeni bilgiye ulaşmayı sağlayan dönüşümünü içerir. Bu kategoriye ait öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir.

"Faydalanırım, öğrencilerin zihninde daha belirginleşsin. Anlatımın kalıcı olması için." Ö2

"Evet, çünkü anlatılanlar daha somut hale geliyor ve kalıcı oluyor. Kalıcılığı sağlamak ,düşündürmek,somutlaştırmak için." Ö3

"Öğrencilerin konuyu daha iyi kavramaları ve daha kalıcı olması için." Ö5

"Faydalanırım, çünkü bazen benzetmeleri öğrenciler daha kolay canlandırır ve kalıcı olma özelliği vardır." Ö8

"Faydalanırım. Benzetmeler sayesinde konunun, durumun, ya da olayların çocukların zihninde daha kalıcı hale geldiğine inanıyorum. Kavramların hatırlanmasını kolaylaştırmak amacıyla kullanılabilir." Ö10

"Benzetmeleri kullanırım. Akılda kalmayı kolaylaştırır. Öğrencinin günlük hayatında sürekli gördüğü bir nesneyi eğitim-öğretimde kullanmak kolay ve kalıcı öğrenme sağlar." Ö11

"Kesinlikle evet. Öğrencinin bilgileri kodlamasına ve kalıcı bilgiler edinmesine büyük katkısı olduğunu düşünüyorum. Benzetme yöntemi, öğrencinin bilgiyi hatırlamasına kolaylık sağlıyor." Ö15

"Konunun öğrencileri tarafından iyi anlaşılması, yorumlanabilmesi ve kalıcı olabilmesi amacıyla kullanılabilir." Ö15

"Kesinlikle faydalanırım. Öğrencilerde kalıcı öğrenmelere etki ettiğine inanırım." Ö16

"Evet, çünkü benzetmelerde konular çocukların aklında daha iyi kalıyor. Daha kolay anlamaları ve akıllarında kalmaları amacıyla kullanılabilir." Ö18

"Faydalanırım. Öğrenci konuyla bağlantı kurarak bir bütünlük içersinde anlamayı kolaylaştırıyor. Kalıcılığı artırıyor. Bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe geçişini sağlar." Ö19

“Yeterince kullandığımı düşünmüyorum. Bunun sebebi de derse çok hazırlıklı girmediğimden, belki de o an aklıma gelmediğinden olabilir. Öğretilecek bilgilerin daha çabuk, kolay kalıcı olması amacıyla kullanılabilir.”Ö20

“ ..., bilgilerin durağanlıktan çok dinamik hale geçmesi açısından çok önemlidir.”
Ö22

“Dersi somutlaştırmak, konunun akılda kalmasını sağlamak.”Ö23

Yukarıdaki öğretmen görüşlerine bakıldığında ders anlatımında kalıcı bilgi edindirmek amacıyla metafor kullandığını belirten öğretmenlerin sayısının 15 olduğu görülmektedir. Öğretmenler, metafor kullanımının öğrenci hafızasına etki edeceği ve metaforlar yoluyla öğrenilen bilgilerin hafızada kalma süresinin fazla olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Buradan hareketle metaforlar yoluyla öğretimin kalıcı bilgi sağlamada faydası olduğu söylenebilir.

4. 1. 1. 3. Kavramların Somutlaştırılması Amacıyla Metafor

Bu kategoriyi 8 öğretmen temsil etmektedir. Metaforlar yoluyla öğretimin, anlatılacak konunun öğrenci seviyesine indirgenmesini ve soyut konuların somutlaşmasına imkan vermesini sağladığı düşüncelerinden hareketle bu kategori oluşturulmuştur.

“Evet, çünkü anlatılanlar daha somut hale geliyor.”Ö3

“Soyut ve zor anlaşılan konuları, somutlaştırmak ve kolay anlaşılmasını sağlamak için kullanılabilir.”Ö7

“Soyut olayları somutlaştırmak için ve dersin öğrenci seviyesine indirilmesinde.” Ö9

“Konuyu somutlaştırmak için” Ö12

“Konuyu somutlaştırmak, öğrenmeyi kolaylaştırmak, kendi hayatları ile yüzleşmelerini sağlamak, heyecan uyandırmak, olayın sonuçlarını görüp yorumlayabilmek.” Ö14

“Soyut kavramlar somutlaşmaktadır. Dikkat çekmek için kullanılır. Zihinde canlandırmayı sağlar.”Ö17

“Soyut kavramları somutlaştırmak için.”Ö21

“Dersi somutlaştırmak, konunun daha akılda kalmasını sağlamak.”Ö23

Öğretmen ifadelerinden anlaşılacağı gibi; metafor yoluyla öğretimin diğer bir yararının da soyut kavramları somutlaştırarak öğretmeyi sağlaması olarak görülmektedir. İlkokul 1. Kademe öğrencilerinin içerisinde buldukları dönem itibariyle soyut konuları anlamakta güçlük çektikleri bilinmektedir. Metaforlar yoluyla öğretim ise; bilinen somut bir durumdan hareketle bilinmeyen karmaşık bir durumu benzeterek yapılan öğretimdir. Bu

bağlamda düşünüldüğünde metaforlar yoluyla öğretimin soyut konuların somutlaştırılmasında yararlı görülmesi doğaldır. Denebilir ki; soyut kavramların somutlaştırma yöntemlerinden biri de metaforlar yoluyla olmaktadır.

4. 1. 1. 4. Günlük Hayatla İlişki Kurmak Amacıyla Metafor

Bu kategoriye 4 öğretmen temsil etmektedir. Kategori, metafor yoluyla eğitimin öğrencinin günlük yaşantısıyla ilişki kurmayı sağladığı görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur.

“Öğrencinin öğrendiklerine ilişkin, kendi yaşantısında ve günlük hayattan örnekler vermesi, ortaya konulan sorunları belirlemesi ve onlara farklı çözümler bulması amaçlanmaktadır.”Ö6

“Günlük yaşamla bağlantı kurmak için.”Ö12

“... kendi hayatları ile yüzleşmelerini sağlamak, heyecan uyandırmak, olayın sonuçlarını görüp yorumlayabilmek.” Ö14

“...benzetmeler, öğrencilerin ders konularını günlük hayatla ilişkilendirmesi açısından çok önemlidir.”Ö22

Öğretmen görüşlerine bakıldığında; metaforlar yoluyla öğretimin bir diğer amacının da günlük yaşamla bağlantıyı sağlamak olabileceği söylenebilir. Bu yönde görüş belirten öğretmen sayısı 5'tir.

Metaforlar, iyi bilinen bir şeyi daha az bilene açık ve hatırdaki kalıcı bir şekilde aktarırlar (Petrie ve Oshlag,1993). Öğretimde metafor kullanımı için öğrencilerin iyi bildikleri eski bilgilerinden hareket etmek gerekir. Yapılan benzetmeler öğrencinin bildiği, kendi yaşantısından, yaşamın içinden olursa öğrenilecek konu ile günlük yaşam arasında bağlantı kurulmuş olur ve bu görevi metaforlar yerine getirmiş olur.

4. 1. 1. 5. Dikkat Çekme Amacıyla Metafor

Bu kategoriye 2 öğretmen temsil etmektedir. Metafor yoluyla öğretimin öğrencinin dikkatini çekmesi açısından fayda sağladığını belirten öğretmen görüşünden hareketle oluşturulmuştur.

“Dikkat çekmek için kullanılır.”Ö17

“Konuyu somutlaştırmak, öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak, derste sıkıcılığı önlemek, derse katılımı artırmak, günlük yaşamla bağlantı kurmak, derse ilgi çekmek.”Ö12

Metaforlar yoluyla öğretimin dikkat çekme amacıyla kullanılabilceğini belirten öğretmen görüşleri sayıca az olduğu görölmektedir. Buradan hareketle; metaforların, diğer kullanım amaçlarına göre dikkat çekme amacıyla pek fazla kullanılmamakta olduğu söylenebilir.

4. 1. 1. 6. Dersi Zevkli Hale Getirme Amacıyla Metafor

Kategoriye 1 öğretmen temsil etmektedir. Metafor yoluyla öğretimin farklı bir öğretim yolu olma özelliğinden dolayı öğrencilerin dikkatlerini çektiği görüşünden hareketle oluşturulmuştur.

“Dersi zevkli hale getirir. Dersi rutin bir havadan kurtarır.” Ö19

Öğretimde metaforların dersi zevkli hale getirme amacıyla kullanıldığını belirten yalnızca 1 öğretmen olduğu görölmektedir. Metaforların kullanım amaçlarına bakıldığında dersi zevkli hale getirmek için kullanılmasının yaygın olmadığı görölmektedir.

4. 1. 1. 7. Derse Katılımı Artırma Amacıyla Metafor

Bu kategoriye 1 öğretmen temsil etmektedir. Metafor yoluyla öğretimin öğrencilerin derse katılımlarını artırmada fayda sağladığını belirten öğretmen görüşünden hareketle oluşturulmuştur.

“... derse katılımı artırmak, günlük yaşamla bağlantı kurmak, derse ilgi çekmek.” Ö12

Metaforların öğrencilerin derse katılımını artırma amacıyla kullanıldığını belirten öğretmen görüşü sayıca azdır. Buradan hareketle metaforların öğretimde derse katılımı artırmak amacıyla nadiren kullanıldığı söylenebilir.

4. 1. 2. Kullanılan Metafor Çeşitleri

Öğretimde metaforlar, iyi bilinen bir şeyi daha az bilinene açık ve hatırdaki kalıcı bir şekilde aktarırlar (Petrie ve Oshlag,1993). Metafor kullanılırken önceden bilinen kavram ile yeni öğrenilecek kavram arasında benzetme yoluyla bağ kurulur. Öğretmenlerin ders anlatımında kullandıkları metaforlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Ders Anlatımında Kullanılan Metaforlar Ve Kullanım Sıklıkları

	Buzdolabı	Ç. Makinesi	Kitaplık	Balon	Top	Ev Çatısı	Mum	Kibrit Kutusu	Zar	Külâh	Gözlük	Çınar Ağacı	Baston	Kalorifer Kazanı	Araba Motoru	Bina	Makas	Tarak	Aslan	Karınca	Kirpi	Arı	Kedi	Kelebek	Yılan	Asker	Hırsız	Atatürk	Anne Baba	Fasulye	Trafik	Kurbağa	Yemek Pişirmek	TOPLAM	
Ö ₁	√	√	√		√																												√	5	
Ö ₂																																			0
Ö ₃																					√	√	√												3
Ö ₄																																			0
Ö ₅			√																															1	
Ö ₆																																			0
Ö ₇					√	√																													2
Ö ₈																								√											1
Ö ₉																																			0
Ö ₁₀			√																						√							√		2	
Ö ₁₁																	√																	1	
Ö ₁₂					√		√	√	√	√	√																								6
Ö ₁₃																										√								1	
Ö ₁₄											√							√	√								√	√						5	
Ö ₁₅										√		√												√										3	
Ö ₁₆																																		0	
Ö ₁₇														√																				1	
Ö ₁₈					√										√	√														√				4	
Ö ₁₉																														√				1	
Ö ₂₀																																		0	
Ö ₂₁					√				√																									2	
Ö ₂₂																√																		1	
Ö ₂₃																								√										1	
TOPLAM	1	1	2	1	4	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	

Öğretmenlerin ders anlatımında kullandıkları metaforların benzetilen kavram ile aralarındaki ilişki diğer bir deyişle, benzetme yönü incelenerek gruplandırılıp, kategorilere ayrılmıştır. Örnek vermek gerekirse; bitkilerin fotosentez yapması olayının insanların farklı malzemeler kullanarak yemek pişirmelerine benzetilmesi metaforunda; yemek pişirme metaforunun eylemsel olarak fotosentezde olduğu gibi farklı malzemelerle besin üretilmesine benzetildiğinden kategorisi eylemsel olarak belirlenmiştir.

Kullanılan metaforlar sırasıyla şu kategorilere ayrılmıştır.

1. Görsel Metaforlar
2. İşitsel Metaforlar
3. Eylemsel Metaforlar
4. Yapısal (işlevsel) Metaforlar

Aşağıda öncelikle oluşturulan kategorilerle ilgili kısa açıklamalar verilmiştir. Ardından doğrudan öğretmen alıntılarına yer verilip ve bulgular ve yorumlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4. 1. 2. 1. Görsel Metaforlar:

Bu kategorideki kavramlar, görünüş özellikleri yönünden daha somut ve bilinen bir metafora benzetilmiştir. Bu kategoriyi 18 adet metafor ve 11 öğretmen temsil etmektedir. Bunlar kullanım sıklıkları açısından sırasıyla şöyledir: Top(4), kitaplık(2), ev çatısı(2), yılan(1), dondurma külahı(2), buz dolabı (1), çamaşır makinesi (1), kirpi(1), kedi(1), tarak(1), kibrit kutusu(1), mum(1), zar(1), gözlük(1), baston(1), fasulye(1), kelebek(1), makas(1)

“Günlük hayatta kullandığımız bazı eşyaların (buz dolabı, çamaşır makinesi, kitaplık, top vb.) geometrik cisimlerle örneklendirme.”Ö1

“Saçı dağınık olana kirpi gibi, tırnağı uzun olana kedi gibi vb.”Ö3

“Sınıf dolabını dikdörtgenler prizmasına örnek olarak gösteririm.”Ö5

“Matematik dersinde küreyi, prizmayı günlük hayattaki nesnelere (top, evin çatısı vb.)benzetiyoruz.”Ö7

“Özellikle ilk okuma yazma öğretiminde “E” sesini tarak, “S” sesini yılan benzetebiliriz.” Ö11

“Kibrit kutusu-prizma, mum-silindir, zar-küp, top-küre, dondurma külahı- koni.” Ö12

“Ben şu anda 1. sınıf okuttuğum için en çok harflerde benzetme kullanıyorum. B harfini gözlüğe, 1 sayısını bastona, “S” harfini yılan (hem görsel hem işitsel olarak)benzetiyorum.” Ö15

“Mesela böbrekleri fasulyeye, dünyayı topa benzetebiliriz.”Ö18

“Üçgen prizmanın evlerin çatısına benzetilmesi, koni şeklinin dondurma külahına benzetilmesi.”Ö21

“Şuanda 1.sınıfları okutmaktayım. Daha çok rakamları ve harfleri tanıdığı şekillere ve kavramlara benzetiyorum. 8 kelebek vb.” Ö23

Benzetme yapılan eşyalara veya kavramlara bakıldığında hepsinin öğrenci dünyasından seçilmiş olduğu görülmektedir. Öğrencilerin tanımakta zorlanacağı

anlayamayacağı daha önce karşılamamış olabileceği metaforlar seçilmemesine özen gösterildiği söylenebilir. Ayrıca kullanılan metafor sayısına ve kullanım sıklığına bakıldığında öğretmenlerin derslerde çok değişken metaforlar kullandıklarını (18), aynı metaforu çoğunlukla tek öğretmenin kullandığını görmekteyiz. Buradan hareketle denebilir ki öğretim alanında çok sayıda ve farklı metaforlar kullanılabilir. Öğretilecek kavramın amaca ulaşması açısından kullanılacak metaforların öğrencilerin dünyasından seçilmiş olmasına dikkat etmek gerekir.

4. 1. 2. 2. İşitsel Metaforlar

Bu kategorideki kavramların sesleri bir metafora benzetilmiştir. Bu kategoriye 1 adet metafor ve toplamda 2 öğretmen temsil etmektedir. Yılan(2).

“Harflerin sesleri çıkartılırken doğadan seslere benzetilebilir. “S” yılan, “ş” sessiz ol şeklinde el hareketleri de kullanılarak benzetilebilir.” Ö8

Bu kategoride kullanılan metaforlara bakıldığında işitsel metaforları 23 öğretmenden sadece 2’sinin tercih ettiği görülmektedir. Buradan hareketle işitsel metaforların eğitimde pek fazla kullanılmadığı söylenebilir.

4. 1. 2. 3. Eylemsel Metaforlar

Bu kategorideki kavramlar, davranışsal özellikleri yönünden daha somut ve bilinen bir metafora benzetilmiştir. Bu kategoriye 3 adet metafor ve 3 öğretmen temsil etmektedir. Bunlar sırasıyla şunlardır: yemek pişirmek(1), hırsız(1), kurbağa(1)

*“Bitkilerin fotosentez olayının insanların değişik malzemelerle yemek pişirmesine benzemesi.”*Ö10

“Aklıma gelen ilk benzetme sınavda arkadaşının kağıdına bakan öğrencinin yaptığı davranışının bankayı soyan hırsıza benzediği, aralarında hiçbir fark olmadığı örnek olarak verilebilir.” Ö13

*“Kurbağa gibi sıçrayarak yürüme”*Ö1

Öğretmenlerden sadece üçünün bu kategoriye dahil edilen metaforları kullandıklarını belirttikleri görülmektedir. Bu durum işitsel metaforların eğitimde pek fazla kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

4. 1. 2. 4.Yapısal (işlevsel) Metaforlar

Bu kategorideki kavramlar, yapısal özellikleri yönünden daha somut ve bilinen bir metafora benzetilmiştir. Bu kategoriye 13 adet metafor ve 7 öğretmen temsil etmektedir.

Bunlar sırasıyla şunlardır: arı(4), asker(2), çınar ağacı(2), karınca(2), aslan(2), atatürk (1), anne-baba (1),araba motoru(1), bina(1), trafik(1), makas(1), balon(1).

“Akyuvarların vücudumuzu askerler gibi koruması,30-35 cm. uzunluğunda bir borunun içine yerleştirilen ikinci borunun uçlarına balon bağlanarak borulara üflenildiğinde şişen balonların akciğerlere benzetilmesi.” Ö10

“Ders sırasında çalışkan arıları çok kullandım.”Ö3

“Devletin yapısını, kültürü çınar ağacına benzetirim. Karıncalar gibi çalışkan, aslanlar gibi güçlü ve düzenli, Atatürk gibi planlı ve düzenli, anne-babamız gibi vefalı ve fedakar, soyumuzu ailemizi de bir ağaca benzetebiliriz.” Ö14

“Kalorifer kazanını kalbe benzetip su pompalamasını kana, borulara benzettik.”Ö17

“Midneyi araba motoruna, iskeleti binaya benzetilebilir.Ö18

“Kesme işaretini anlatırken makası kullanmıştım. Büyük bir kâğıda özel isim yazdım. Gelen eki makasla kestim. Sonra bu işaretin makas görevi yaptığını söyledim. Ama her zaman makası kullanmayız dedim. Çocukların kesme işaretinin görevini makas benzetiminden çok iyi anladılar.” Ö22

Yukarıdaki öğretmen görüşlerine bakıldığında; yapısal veya işlevsel metaforların öğretimde sıklıkla kullanıldığı söylemek mümkündür. (13 metafor) Yapısal metaforlar kavramların işleyişi yapısı hakkında bilgiler sunabilir. Yapısal metaforların veya görsel metaforların diğer metaforlara göre daha sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Öğretimde metafor kullanılan konu ve derslerin yapısal ve görsel benzetmelere daha uygun olduğu söylenebilir.

İşitsel metaforların yapısal metaforlara göre daha az kullanılması ders konularında öğretilecek konuların buna daha uygun olmasıyla açıklayabiliriz. İşitsel metaforlar konu olarak ses öğretiminde sadece kullanılabilirken yapısal metaforlar öğretmenin metafor kullanma yeteneğine göre değişir.

4. 1. 3. Metafor Kullanımına Uygun Ders ve Konular

Ders anlatımında öğretmenlerin metafor kullanım durumlarının araştırıldığı bu çalışmada, çalışmanın sonuçlandırılması açısından hangi ders ve konuların metafor kullanımı için uygun olacağı konusu da önem arz etmektedir. Bu kategoride, öğretmenlerin metafor kullanımına uygun olarak gördükleri ders ve konulara yer verilecektir. Öğretmenlere “Hangi ders ve konular benzetmeler için daha uygundur?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilen ders ve konular Tablo 6. 'da verilmiş olup sırasıyla şu şekildedir:

1. Matematik-geometri (12),
2. Hayat bilgisi-Sosyal bilgiler (8),
3. Fen ve Teknoloji (6),
4. Türkçe (5),
5. Müzik (3),
6. Beden Eğitimi (2),
7. Görsel Sanatlar (2).

Tablo 6. Benzetmelerin Kullanıldığı Dersler Ve Konular

	Fen Ve Teknoloji	Sosyal B. Hayat B.	Matematik geometri	Türkçe	Görsel S.	Beden Eğitimi	Müzik	Toplam
Ö1		√	√	√	√	√	√	6
Ö2			√					1
Ö3								0
Ö4	√		√					2
Ö5	√	√	√		√	√	√	6
Ö6								0
Ö7		√						1
Ö8								0
Ö9		√					√	2
Ö10	√							1
Ö11			√	√				2
Ö12			√					1
Ö13								0
Ö14		√	√	√				3
Ö15								0
Ö16								0
Ö17	√	√						2
Ö18	√		√					2
Ö19		√						1
Ö20	√		√					2
Ö21			√	√				2
Ö22		√	√	√				3
Ö23								0
TOPLAM	6	8	11	5	2	2	3	

4. 1. 3. 1. Matematik- Geometri Dersleri

Bu kategori metaforların matematik ve geometri derslerine daha uygun olduğu yönündeki öğretmen ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Kategoriyi 12 öğretmen temsil etmektedir. Bu görüşteki öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Hayat bilgisi, matematik, Türkçe, g.sanatlar, müzik, b.eğitimi. (Ö1)

“Matematik,geometri.”(Ö2)

“Matematik ve fen bilgisi.”(Ö4)

“Fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, matematik, beden eğitimi, müzik, görsel sanatlar. (Ö5)

“Benzetmeler bütün derslerde kullanılabilir. “E” sesi Türkçe dersinde tarak iken matematik dersinde ters tarak 3 olabilir.” (Ö11)

“Soyut konuların yoğunlukta olduğu dersler benzetmeler için daha uygundur. Matematikte geometrik cisimler örnek verilebilir.” (Ö12)

“..., matematik dersi.” (Ö14)

“Fen matematik.” (Ö18)

“Matematik ve fen ve teknoloji derslerinin daha uygun olduğunu düşünüyorum.” (Ö20)

“Matematik, Türkçe.”(Ö21)

“Hayat bilgisi- beslenme ve besin türleri, Türkçe noktalama işaretleri(temel dilbilgisi kuralları)”

“Matematik- dört işlem, geometri ve problem kurma çözme.”(Ö22)

İfade edilen öğretmen görüşlerine bakıldığında, Matematik ve Geometri dersleri diğer derslere nazaran daha sıklıkla ifade edilmiştir. Buradan hareketle adı geçen derslerin ve o derslerdeki konuların metafor kullanımına en uygun olarak görüldükleri söylenebilir.

4. 1. 3. 2. Hayat Bilgisi –Sosyal Bilgiler Dersleri

Bu kategori, Hayat bilgisi-sosyal bilgiler ders ve konularının metafor kullanımına daha elverişli olduğu yönünde görüş belirten öğretmenlerin ifadeleriyle oluşturulmuştur. Bu yönde görüş belirten öğretmen sayısı 8'dir.

“Hayat bilgisi, matematik, Türkçe, g.sanatlar, müzik, b.eğitimi.” (Ö1)

“Fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, matematik, beden eğitimi, müzik, görsel sanatlar. (Ö5)

“Hayat bilgisi dersinin konuları benzetmelere daha uygundur. “(Ö7)

“Müzik, hayat bilgisi, sosyal bilgiler.” (Ö9)

“Hayat bilgisi dersinde çok kullanıırım.” (Ö14)

“Fen ve teknoloji sosyal bilgiler dersi uygundur.” (Ö17)

“...Sosyal bilgiler- milli mücadele ve Atatürk ünitesi.” (Ö19)

“Hayat bilgisi- beslenme ve besin türleri,...” (Ö22)

İfade edilen öğretmen görüşlerine bakıldığında hayat bilgisi-sosyal bilgiler derslerinin metafor kullanımına uygun olduğu görüldüğü söylenebilir. Hayat bilgisinin konuların günlük yaşamdan olması ve sosyal bilgiler konularının biraz daha soyut anlam taşıması metafor kullanımına ihtiyacı artırdığı söylenebilir.

4. 1. 3. 3. Fen ve teknoloji Dersi

Bu kategoride fen ve teknoloji dersinin ve konularının metafor kullanımına uygun olduğunu belirten öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Bu kategoriyi temsil eden öğretmen görüşü sayısı 5'tir. Bu görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“Matematik ve fen bilgisi.” (Ö4)

“Fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, matematik, beden eğitimi, müzik, görsel sanatlar. Fen ve teknoloji dersinde bulunan insan vücudundaki sistemler ile dünya güneş ve ay ile ilgili konularda benzetme yapmak daha olanaklıdır.” (Ö10)

“Fen ve teknoloji sosyal bilgiler dersi uygundur.” (Ö17)

“Fen matematik.” (Ö18)

“Matematik ve fen ve teknoloji derslerinin daha uygun olduğunu düşünüyorum.” (Ö20)

Yukarıdaki öğretmen ifadelerinden hareketle, Fen ve teknoloji dersinin metafor kullanımına pek uygun görülmediği söylenebilir. Nitekim araştırmaya katılan 23 öğretmenden sadece 5'i fen ve teknoloji dersinin metafor kullanımına uygun olduğunu belirtmişlerdir.

4. 1. 3. 4. Türkçe Dersi

Bu kategori metaforların Türkçe dersi ve konularına daha uygun olduğu yönündeki öğretmen ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Kategoriyi 5 öğretmen temsil etmektedir. Bu görüşteki öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Hayat bilgisi, matematik, Türkçe, ...” (Ö1)

“Benzetmeler bütün derslerde kullanılabilir. “E” sesi Türkçe dersinde tarak iken matematik dersinde ters tarak 3 olabilir.” (Ö11)

“... Türkçe dersi toplumsal içerikli konular, matematik dersi. “(Ö14)

“Matematik, Türkçe. “(Ö21)

“... Türkçe noktalama işaretleri(temel dilbilgisi kuralları) ..”(Ö22)

İfade edilen öğretmen görüşlerine bakıldığında, Türkçe dersi ve konularını metafor kullanımına uygun olarak gören ve bu yönde görüş belirten öğretmenlerin sayısının sadece 5 kişi olduğunu görmekteyiz. Bu dersin ve konularının öğretmenler tarafından metafor kullanımına pek uygun görülmediği sonucuna ulaşılabilir.

4. 1. 3. 5. Müzik Dersi

Bu kategori, müzik ders ve konularının metafor kullanımına daha elverişli olduğu yönünde görüş belirten öğretmenlerin ifadeleriyle oluşturulmuştur. Bu yönde görüş belirten öğretmen sayısı 3'tür.

“..., müzik, b.eğitimi. “(Ö1)

“... müzik, görsel sanatlar.” (Ö5)

“Müzik, hayat bilgisi, sosyal bilgiler. “(Ö9)

Yukarıdaki öğretmen ifadelerinden hareketle, Müzik dersinin metafor kullanımına pek uygun görülmediği söylenebilir. Nitekim araştırmaya katılan 23 öğretmenden sadece 3'ü bu derslere ifadelerinde yer vermişlerdir.

4. 1. 3. 6. Beden Eğitimi Dersi

Bu kategoride Beden eğitimi dersinin ve konularının metafor kullanımına uygun olduğunu belirten öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Bu kategoriyi temsil eden öğretmen görüşü sayısı 2'dir. Bu görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir:

“..., b.eğitimi. Örnek: b.eğitimi-Kurbağa gibi sıçrayarak yürüme.” (Ö1)

“Fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, matematik, beden eğitimi, müzik, görsel sanatlar.”
(Ö5)

İfade edilen öğretmen görüşlerine bakıldığında, Beden eğitimi dersi ve konularını metafor kullanımına uygun olarak gören ve bu yönde görüş belirten öğretmenlerin sayısının sadece 2 kişi olduğunu görmekteyiz. Bu dersin ve konularının öğretmenler tarafından metafor kullanımına pek uygun görülmediği sonucuna ulaşılabilir.

4. 1. 3. 7. Görsel sanatlar Dersi

Bu kategori metaforların Görsel sanatlar dersi ve konularına daha uygun olduğu yönündeki öğretmen ifadelerinden hareketle oluşturulmuştur. Kategoriyi 2 öğretmen temsil etmektedir. Bu görüşteki öğretmenlerin ifadelerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

“Hayat bilgisi, matematik, Türkçe, g.sanatlar, müzik, b.eğitimi. Örnek: b.eğitimi-Kurbağa gibi sıçrayarak yürüme.” (Ö1)

“Fen ve teknoloji, sosyal bilgiler, matematik, beden eğitimi, müzik, görsel sanatlar.” (Ö5)

Yukarıdaki öğretmen ifadelerinden hareketle, Görsel sanatlar dersinin metafor kullanımına pek uygun görülmediği söylenebilir. Nitekim araştırmaya katılan 23 öğretmenden sadece 2’si bu derslere ifadelerinde yer vermişlerdir.

Öğretmenlerin matematik-geometri (12 öğretmen) ve hayat bilgisi-sosyal bilgiler (8 öğretmen) ders ve konularında metaforları daha sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Diğer derslere nazaran bu derslerin daha soyut konular içerdiği bilinmektedir. Bu derslerin metafor kullanımına daha uygun olarak görülmesi soyut konuların somutlaştırılması isteğiyle ilişkilendirilebilir.

4. 1. 4. Öğrenci Nitelikleri ve Metaforlar Arasındaki İlişki

Öğretimde metafor kullanımının öneminin ortaya konulmaya çalışıldığı bu çalışmada kullanılan metaforlar ve öğrenci nitelikleri arasındaki ilişki konusu önemli görülmektedir.

Bu kategoride, öğretmenlerin kullandıkları metaforlar ve öğrenci nitelikleri arasındaki ilişkinin ortaya konulması amacıyla öğretmenlere “Öğrenci nitelikleri (yaş, cinsiyet, ön bilgi vs.) ve metaforlar arasında nasıl bir ilişki vardır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilen ve metaforların sahip olması gerektiği düşünülen özellikler Tablo 7.’de verilmiş olup sırasıyla şu şekildedir:

1. Düzeye Uygunluk (19),
2. Somutluk (7),
3. Yakın Çevreden Olması (5),
4. Cinsiyete Uygunluk (4),
5. Anlaşılabilirlik (3),
6. Basitlik (1),
7. Dikkat Çekicilik (1).

Tablo 7. Öğrenci Nitelikleri Ve Metaforlar Arasındaki İlişki

	Düzeye uygun olmalı (Yaş ve ön bilgi açısından)	Somut olmalı	Yakın çevreden olmalı	Cinsiyete uygun	Anlaşılabilir olmalı	Basit olmalı	Dikkat çekici olmalı	Toplam
Ö1					✓			1
Ö2		✓	✓					2
Ö3	✓							1
Ö4	✓				✓			2
Ö5	✓							1
Ö6	✓	✓						2
Ö7	✓			✓				2
Ö8	✓							1
Ö9			✓				✓	2
Ö10	✓							1
Ö11	✓		✓	✓				3
Ö12	✓							1
Ö13	✓							1
Ö14	✓	✓						2
Ö15	✓	✓	✓					3
Ö16	✓	✓						1
Ö17	✓							1
Ö18	✓	✓						2
Ö19	✓							1
Ö20	✓			✓				2
Ö21	✓							1
Ö22	✓	✓	✓	✓	✓	✓		6
Ö23								0
Toplam	19	7	5	4	3	1	1	

4. 1. 4. 1. Düzeye uygunluk

Bu kategori öğretimde kullanılan metaforların öğrencilerin ön bilgisine, yaşına dolayısıyla öğrenci seviyesine uygun olması gerektiği görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu kategori toplam 19 öğretmen temsil etmektedir. İfade edilen öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Her yaşın metaforu farklıdır. Yaşantısına ve işlediği konulara, dağarcığındaki bilgilere göre değişir.” (Ö3)

“Öğrencilerin yaşı büyüdükçe kullanacağınız benzetmeler de fazlalaşır. Çünkü yaşla beraber anlama ve kavrama yetisi de artar. Mesela vereceğimiz benzetmelerin tüm çocukların anlayacağı şekilde vermeliyiz.”(Ö4)

“Her yaş grubuna aynı örneği vermek uygun olmaz. Verdiğimiz örnek düzeye uygun olmalıdır.”(Ö5)

“Öğrenciler belirli yaşlarda soyut düşünme, olayları yargılama açısından yeterli olgunluğa ulaşmadığından somut örneklerle, somut kavramlarla öğrenebileceklerini dikkate almak gerekir. Çünkü öğrenme olgunluk seviyesine bağlıdır.” (Ö6)

“Özellikle yaş ile metaforlar arasında ilişki vardır. Çünkü her yaşın algılayabileceği metaforlar farklıdır. Bazen de cinsiyete göre dikkat çeken metaforlar vardır.” (Ö7)

“Her yaş ve cinsiyetin kendine has durumları, algılama ve yaşama zenginliği, farklılığı olduğundan her yaşta yapılan metaforların önemi de o yaşa göre önem arz eder.”(Ö8)

“Kullanılan metaforların öğrencinin ön bilgileriyle ve bilişsel anlama düzeyiyle ilişkili olması gerekir. Aksi takdirde kullanılan metafor amaca hizmet etmeyecek ve çocuk için daha büyük bir karmaşa yaratacaktır.”(Ö10)

“Öğrencinin ilgisini çekecek, yaşına ve cinsiyetine uygun benzetmeler yapılmalı, 1. kademede mutlaka yakın çevreden öğrencinin gördüğü nesnelere benzetme yapılmalı. Benzetme yapılacak nesnelere mümkünse sınıfa getirilmeli.” (Ö11)

“Benzetmeler öğrenci seviyesine uygun olmalıdır. Öğrencinin var olan ön bilgisi yapılan benzetmeleri anlamayı kolaylaştırır. Cinsiyetle bir alakası olduğunu düşünmüyorum.”(Ö12)

“Düzye, yaş, cinsiyet, ve hazır bulunuşluğa göre örnekleme ve benzetmelerden faydalanılabilir. Mesela, hayatında hiç sinemaya gitmemiş, sinema salonu görmemiş 1. sınıf öğrencisine sinema salonundaki insanlar gibi sessizce bekleyin dersek eğer, herhalde o öğrenci bundan bir şey anlamaz. Bunun yerine (aşına olduğu varsayılan) camideki insanlar gibi sessizce bekleyin, cümlesi daha uygun ve yerinde bir benzetme olur, diye düşünüyorum zannımca...”(Ö13)

“Mecaz anlatımlar daha çok soyut anlamda olduğu için 10 yaşından sonra daha iyi kavranmaktadır. Benzetmeler ilköğretim çağı çocuklarında etkilidir. Yerinde ve zamanında olursa somut çalışmalar, görseller, daha kalıcı etki bırakmaktadır.” (Ö14)

“Küçük yaşlar somut anlatım için daha uygundur. Ve somutlaştırmak şarttır diye düşünüyorum. Soyut bir şekilde anlatmak yeterli ve anlaşılır olmuyor bu nedenle benzetmeler mecaz ifadeler öğrencinin günlük yaşamını anlatılan konuya uyarlamak,

küçük yaşlarda eğitim için oldukça önemli. Büyük yaş sınıflarda bunlar fazla sıkıntı yaratmıyor. Ama yine de her yaş grubunda mutlaka kullanılmalı.” (Ö15)

“Küçük yaşlardaki öğrencilere soyut benzetmeler yapmak fazla bir anlam ifade etmez. Her yaş seviyesine göre benzetmeleriniz mecazlarınız olmalıdır. Küçük öğrencilerde somut anlam daha önemlidir.”(Ö16)

“Yaşı küçük olan öğrenciler için faydalı olduğunu düşünüyorum.”(Ö17)

“Küçük yaşlarda öğrencilerin soyut kavramları somut kavramlara benzeterek kavraması daha kolay olur.”(Ö18)

“Özellikle öğrencinin yaşı baz alınmalıdır. Sonra hazır bulunuşluğu önemlidir. Metaforu anlayacak olgunluk ve hazır bulunuşlukta ki bir öğrencinin konuyu bütün halde görmesi ile verimli bir ders etkinliği olacağına inanıyorum.”(Ö19)

“Bu üçünün de(yaş,cinsiyet,ön bilgi) önemi vardır. Öğrencinin yaşı ne kadar fazla olursa benzetmeleri anlama, kavrama ihtimali daha yüksek olacağını sanıyorum. Cinsiyeti de etkili. Çünkü cinsiyetine göre öğrencilerin ilgileri dikkatleri bazı alanlarda fazla, az olabiliyor. Benzetmeleri kullanma anlamada, öğrencilerin ön bilgileri en önemlisidir. Öğrencilerin öne bilgileri ne kadar zengin fazla olursa benzetmeler öğrencinin ilgisini o kadar fazla çeker, daha kalıcı olmasını sağlar.” (Ö20)

“Benzetmeler seviyelerine uygun olmalıdır.” (Ö21)

“... Bireysel farklılıklar ve ortak özellikler (günlük hayattan) benzetmeler de çok önemlidir. Tüm öğrencilerin bildiği metaforlar , öğrenci nitelikleri fark etmeksizin etkili olur. Basit, anlaşılabilir, somut olması yeterlidir.” (Ö22)

Yukarıdaki öğretmen görüşlerine bakıldığında araştırmaya katılan 23 öğretmenden 19’ unun öğretimde kullanılacak metaforların öğrenci seviyesine göre seçilmesi gerektiği görüşünde olduğu görülmektedir. Bu durum metaforların öğrencilerin seviyelerinin ve önbilgilerinin dikkate alınarak seçilmesi gerektiğinin önemini ortaya koymaktadır. Öğretimde kullanılacak metaforlar öğrenci önbilgisi, yaşı ve seviyesine göre seçilmezse metaforun amaca hizmet etmesinin mümkün olamayacağı düşünülmektedir.

4. 1. 4. 2. Somutluk

Bu kategori metaforlar yoluyla öğretim yapılırken seçilecek metaforların somut kavramları örnekleme gerektiği düşüncelerinden hareket edilerek oluşturulmuştur. Nitekim bu görüşü ifade eden öğretmen sayısı 7’dir. Aşağıda öğretmen ifadelerine yer verilmiştir:

“Küçük öğrencilere daha basit benzetmeler ve yakın çevreden somut örnekler verilemeli.” (Ö2)

“Öğrenciler belirli yaşlarda soyut düşünme olayları yargılama açısından yeterli olgunluğa ulaşmadığından somut örneklerle, somut kavramlarla öğrenebileceklerini dikkate almak gerekir. Çünkü öğrenme olgunluk seviyesine bağlıdır.” (Ö6)

“Mecaz anlatımlar daha çok soyut anlamda oldukları için 10 yaşından sonra daha iyi kavranmaktadırlar. Benzetmeler ilköğretim çağı çocuklarında etkilidir. Yerinde ve zamanında olursa somut çalışmalar görseller daha kalıcı etki bırakmaktadır.” (Ö14)

“Küçük yaşlar somut anlatım için daha uygundur. Ve somutlaştırmak şarttır diye düşünüyorum. Soyut bir şekilde anlatmak yeterli ve anlaşılır olmuyor bu nedenle benzetmeler mecaz ifadeler öğrencinin günlük yaşamını anlatılan konuya uyarlamak, küçük yaşlarda eğitim için oldukça önemli. Büyük yaş sınıflarda bunlar fazla sıkıntı yaratmıyor. Ama yine de her yaş grubunda mutlaka kullanılmalı.” (Ö15)

“Küçük yaşlardaki öğrencilere soyut benzetmeler yapmak fazla bir anlam ifade etmez. Her yaş seviyesine göre benzetmeleriniz mecazlarınız olmalıdır. Küçük öğrencilerde somut anlam daha önemlidir.” (Ö16)

“Küçük yaşlarda öğrencilerin soyut kavramları somut kavramlara benzeterek kavraması daha kolay olur.” (Ö18)

“Tüm öğrencilerin bildiği metaforlar, öğrenci nitelikleri fark etmeksizin etkili olur. Basit, anlaşılabilir, somut olması yeterlidir.” (Ö22)

Yukarıdaki öğretmen görüşleri metaforların soyut kavramları açıklarken somut örnekler kullandığının bir kanıtı olabilir. Bu görüşteki öğretmenlerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere metafor kullanımının esaslı amacından biri de soyut konuların somutlaştırarak öğretmeyi sağlaması olarak görülebilir.

4. 1. 4. 3. Yakın Çevreden Olması

Bu kategori, metafor örneklerinin öğrencinin çevresinden sıklıkla karşılaşılabileceği örnekler olması gerektiğini belirten öğretmen görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur. Kategoriyi 5 öğretmen temsil etmektedir. Bu görüşte olan öğretmenlerin ifadelerine aşağıda yer verilmiştir:

“Küçük öğrencilere daha basit benzetmeler ve yakın çevre somut örnekler verilmeli.” (Ö2)

“1-3. sınıflarda yapılacak benzetmeler öğrencinin çevresinden olmalı. Çevreden hayattan olması öğrencide kalıcı bilgi sağlar.” (Ö9)

“...1. kademedede mutlaka yakın çevreden öğrencinin gördüğü nesnelere benzetme yapılmalı. Benzetme yapılacak nesnelere mümkünse sınıfa getirilmeli.” (Ö11)

“... benzetmeler mecaz ifadeler öğrencinin günlük yaşamını anlatılan konuya uyarlamak, küçük yaşlarda eğitim için oldukça önemli...(Ö15)

“...öğrenciler ortak olarak faydalanılabileceği günlük yaşantıdan benzetmeler seçilebilir. Bireysel farklılıklar ve ortak özellikler (günlük hayattan) benzetmeler de çok önemlidir.” (Ö22)

Öğretimde kullanılacak metaforların öğrenci yaşantısından ve yakın çevresinden seçilmesinin önemli olduğu belirten öğretmen görüşlerinden hareketle ders anlatımında kullanılacak metaforlar seçilirken bu özelliğe de dikkat etmek gerektiği söylenebilir.

4. 1. 4. 4. Cinsiyete Uygunluk

Bu kategori kullanılacak metaforlar ve öğrenci cinsiyeti arasında ilişki olduğunu ifade eden öğretmen görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu kategoriyi 3 öğretmen görüşü temsil etmektedir. Öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“...Bazen de cinsiyete göre dikkat çeken metaforlar vardır.” (Ö7)

“Öğrencinin ilgisini çekecek, yaşına ve cinsiyetine uygun benzetmeler yapılmalı,...” (Ö11)

“... Cinsiyeti de etkili. Çünkü cinsiyetine göre öğrencilerin ilgileri dikkatleri bazı alanlarda fazla, az olabiliyor...” (Ö20)

Öğretmenlerin sayıca az bir kısmının kullanılan metaforlar ve cinsiyet arasında ilişki olabileceğini ifade ettikleri görülmektedir. Buradan hareketle cinsiyet ile seçilen metaforlar arasında güçlü bir bağ bulunmadığı ancak cinsiyet unsuru metaforlara dikkat çekmek açısından önemli olabileceği söylenebilir.

4. 1. 4. 5. Anlaşılabilirlik

Bu kategori öğretimde kullanılacak metaforların anlaşılabilir olması gerektiğini belirten öğretmen görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur. Kategoriyi 3 öğretmen görüşü temsil etmektedir. Öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Kullanılan metaforların her öğrencinin anlayacağı bir örnek teşkil etmesine dikkat edilmeli.” (Ö1)

“Öğrencilerin yaşı büyüdükçe kullanacağınız benzetmeler de fazlaşır. Çünkü yaşla beraber anlama ve kavrama yetisi de artar. Mesela vereceğimiz benzetmelerin tüm çocukların anlayacağı şekilde vermeliyiz.” (Ö4)

“Tüm öğrencilerin bildiği metaforlar, öğrenci nitelikleri fark etmeksizin etkili olur. Basit, anlaşılabilir, somut olması yeterlidir.” (Ö22)

Yukarıdaki öğretmen görüşlerine bakıldığında; anlaşılabilirlik kavramının araştırmaya katılan 23 öğretmenden yalnızca 3 öğretmen tarafından ifade edildiği görülmektedir. Öğretimde kullanılan metaforların anlaşılabilir olmasının diğer özelliklere nazaran öğretmenler tarafından önemli görülmediği söylenebilir.

4. 1. 4. 6. Basitlik

Bu kategori kullanılacak metaforların basit olması gerektiğini ifade eden öğretmen görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur. Bu kategoriye 1 öğretmen görüşü temsil etmektedir. Öğretmen görüşü aşağıda verilmiştir:

“Tüm öğrencilerin bildiği metaforlar, öğrenci nitelikleri fark etmeksizin etkili olur. Basit, anlaşılabilir, somut olması yeterlidir.” (Ö22)

Öğretimde kullanılan metaforların sahip olması gerektiği özelliklerle ilgili ifade edilen öğretmen görüşlerine bakıldığında; basitlik özelliğinin yalnızca 1 öğretmen tarafından ifade edildiği görülmektedir. Buradan hareketle basitlik özelliğinin diğer özellikler kadar öğretmenler tarafından önemli görülmediği sonucuna ulaşılabılır.

4. 1. 4. 7. Dikkat Çekicilik

Bu kategori, metafor örneklerinin seçilirken dikkat çekici nitelikte örnekler olması gerektiğini belirten öğretmen görüşlerinden hareketle oluşturulmuştur. Kategoriye 1 öğretmen temsil etmektedir. Bu görüşte olan öğretmen ifadesi aşağıda verilmiştir:

“1-3. sınıflarda yapılacak benzetmeler öğrencinin çevresinden olmalı. İlgisini çekecek alanlarda olmalı” (Ö9)

Bu kategorideki öğretmen görüşüne bakıldığında; öğretimde kullanılacak metaforlar seçilirken dikkat çekici olması gerektiğini ifade eden öğretmen sayısının sayıca az olduğunu görülmektedir. Metaforların dikkat çekme özelliğinin öğretmenler tarafından diğer özellikler kadar sıklıkla ifade edilmediği söylenebilir.

4. 2. Öğrenci

Araştırmaya katılan 164 öğrencinin anket verileri incelenerek 15 tanesi, aynı seçeneği işaretlediklerinden veya anketteki bazı maddeleri boş bıraktıklarından araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Geriye kalan 149 öğrenciye ait veriler Tablo 8. 'de gösterilmektedir.

Tablo 8. Öğrencilerin Ders Anlatımında Kullanılan Metaforlara İlişkin Görüşleri

	evet		kısmen		hayır	
	f	%	f	%	f	%
1. Öğretmen bir konuyu anlatırken başka bir şeye benzettiğinde konuyu daha iyi anlıyorum.	144	87,8	13	7,9	7	4,3
2. Öğretmenin bir konuyu anlatırken yaptığı benzetmeler konudan daha çok aklımda kalıyor.	140	85,4	23	14,0	1	0,6
3. Ders esnasında yapılan benzetmeler sınavda hatırlayamadığım konuları hatırlamamda yardımcı oluyor.	135	82,3	28	17,1	1	0,6
4. Benzetmeler konuyu zihnimde daha iyi canlandırmamı sağlıyor.	135	82,3	22	13,4	4	2,4
5. Benzetmeler beni anlatılan konudan uzaklaştırıyor.	12	7,3	20	12,2	127	77,4
6. Benzetmeler sayesinde dikkatimi anlatılan konuya veriyorum.	136	82,9	18	11,0	6	3,7
7. Benzetmeleri anlamakta güçlük çekiyorum.	8	4,9	27	16,5	128	78,0
8. Derste çok fazla benzetme kullanılmasından sıkılıyorum.	13	7,9	35	21,3	115	70,1
9. Öğretmenin bir konuyu anlatırken benzetme kullanması hoşuma gidiyor.	142	86,6	16	9,8	4	2,4
10. Öğretmenimin benzetmeler yaptığı konuyu daha iyi hatırlıyorum.	139	84,8	20	12,2	2	1,2
11. Ders esnasında yapılan benzetmeler sınavda bana yardımcı oluyor.	139	84,8	22	13,4	3	1,8
12. Benzetmeler derse olan ilgimi artırıyor.	133	81,1	22	13,4	8	4,9
13. Benzetme yapılan konuyu hatırlamakta güçlük çekiyorum.	10	6,1	25	15,2	128	78,0
14. Öğretmenin derste benzetme yapması dersi daha zevkli hale getiriyor.	144	87,8	14	8,5	5	3,0

Yukarıdaki tablo öğretimde kullanılan metaforların öğrenci boyutunu yansıtmaktadır.

Madde 1'den elde edilen frekanslara bakıldığında; öğrencilerin yaklaşık yüzde 88'i (144 öğrenci) öğretmenlerinin derste benzetme yaptıklarında konuyu daha iyi anladıklarını belirtmişlerdir.

Madde 2'ye bakıldığında; öğrencilerin yaklaşık yüzde 86'sı metaforların konudan daha çok akılda kaldığını belirtmişlerdir.

Madde 3'e bakıldığında; öğrencilerin yaklaşık yüzde 83'ü benzetmelerin sınavda hatırlamada öğrencilere yardımcı olduğunu belirtmişlerdir.

Madde 4'e bakılırsa; Öğrencilerin yaklaşık yüzde 83'ü benzetmelerin konuyu zihinde canlandırmaya fayda sağladığını belirtmişlerdir.

Madde 5'e bakıldığında; öğrencilerin yaklaşık yüzde 8'i benzetmelerin öğrencileri anlatılan konudan uzaklaştırdığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Yüzde 78'i ise benzetmelerin öğrencileri konudan uzaklaştırmadığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle denebilir ki; öğrencilerin çoğunluğu benzetmelerin onları konudan uzaklaştırmadığını düşünmektedirler.

Madde 6'ya bakıldığında öğrencilerin yaklaşık yüzde 83'ü benzetmelerin dikkat çekici olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir.

Madde 7'ye bakılırsa bu maddenin benzetmelerin anlaşılmasının güç olduğu yönünde olumsuz bir maddeden oluştuğu görülmektedir. Bu görüşte olan öğrenci görüşü yaklaşık yüzde 5'tir. Bu görüşte olmayan öğrenci yüzdesi ise yüzde 78'dir. Buradan hareketle öğrencilerin çoğunluğunun benzetmelerin anlaşılmasının zor olduğunu düşünmedikleri sonucuna varılabilir.

Madde 8'e bakılırsa bu maddenin öğrencilerin derste benzetme kullanılmasından sıkıldıklarını belirten olumsuz bir madde olduğu görülmektedir. Bu yönde görüş belirten öğrenci yüzdesi yaklaşık olarak yüzde 8'dir. Derste benzetme kullanılmasından sıkılmadıklarını belirten öğrencilerin yüzdesiyse yaklaşık 70'dir. Bu verilerden hareketle derste benzetme yapılmasından öğrencilerin çoğunluğunun sıkılmadığı söylenebilir.

Madde 9'da öğrencilerin yaklaşık yüzde 87'sinin derste benzetme kullanılmasının hoşuna gittiğini belirttikleri görülmektedir.

Madde 10'a bakıldığında; öğrencilerin yaklaşık yüzde 85'lik kısmının metaforların hatırlamaya katkısı olduğu yönünde görüş belirttikleri görülmektedir.

Madde 11'de öğrencilerin yaklaşık yüzde 85'inin benzetmelerin sınavda yararlı olduğunu belirtmişlerdir.

Madde 12'ye bakıldığında; öğrencilerin yaklaşık yüzde 82'si benzetmelerin ilgi çektiğini belirtmişlerdir.

Madde 14'e bakılırsa öğrencilerin yaklaşık yüzde 88'inin benzetmelerin dersi zevkli hale getirdiğini düşündükleri görülmektedir.

Tablo 8.'deki öğrenci görüşlerine bakıldığında metaforların

1. Konuyu anlamada,

2. Hatırlamada,

3. Konunun zihinde canlandırılmasında öğrencilere fayda sağlayacağı söylenebilir.

4. Metaforların dikkat çekici özellikte olduğu, dersi zevkli hale getirdiği ve öğrencilerin derste metafor kullanılmasından hoşlandığı söylenebilir.

Öğrenci anketinde; öğretimde kullanılan metaforlar ile ilgili çoğunlukla olumlu görüş belirtilmesi, metaforların öğretimde daha fazla ve daha planlı bir şekilde yer almasına duyulan isteğin göstergesi olabilir. Bu durum, öğrenci boyutunun daha kapsamlı ve

detaylı bir şekilde araştırılmasına olan ihtiyacı da ortaya koymaktadır. Ayrıca öğretim faaliyetlerinin ve dolayısıyla ilkokul eğitim programının, metaforlar yoluyla öğretime fırsat verecek şekilde zenginleştirilmesinin öğrencilerin öğrenmelerine fayda sağlayacağını söylemek mümkündür.

5. SONUÇ

Öğretmenlerin öğretimde kullandıkları metaforların öğretimdeki yerinin ortaya konulması amacıyla iki yönlü bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bunlardan birincisi öğretmenlere uygulanan yarı yapılandırılmış ankettir. İkincisi ise öğrencilere uygulanan ankettir. Her iki çalışmadan elde edilen bulgular; öğretimde kullanılan metafor çeşitleri, metafor kullanma amaçları, metafor özellikleri, metafor kullanılan ders ve konular olmak üzere incelenmiştir.

1. Metafor Çeşitleri

Araştırma sonucunda öğretmenlerin öğretimde çok farklı metaforlar kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kullanılan metafor çeşitlerinin öğrenci dünyasından sıklıkla karşılaşılabilecek özellikte seçildiği görülmüştür. Öğretmenlerin metafor çeşitlerinden en sıklıkla kullandıkları metaforlar; görsel metaforlar ve yapısal metaforlar olduğu tespit edilmiştir. Görsel ve yapısal metaforların daha sıklıkla kullanılmasında bu metaforların ilköğretim müfredatındaki ders ve konulara daha uygun olması etkili olmuş olabilir. Ayrıca öğrencilerin yaş ve gelişim özellikleri dikkate alındığında bu tür metaforların eğitime daha uygun olduğu diğer bir deyişle anlaşılabilir olduğu da söylenebilir.

İşitsel metaforların ve eylemsel metaforların öğretmenler tarafından nadiren kullanıldığı görülmüştür. Öğretmenler işitsel metaforların daha çok ses öğretimine uygun olduğu belirtmişlerdir. Bu hususta işitsel yönden metafor olarak kullanılacak kavramların sınırlı oluşu ve metafor olarak kullanılacak kavramların çoğunluğunun görsel özellik taşıdığı etkili olmuş olabilir. Örnek vermek gerekirse; kirpi gibi dağınık saç, cadı gibi uzun tırnak vb. metaforları işitsel özellik taşımayıp görsel özellik taşımaktadırlar. Ayrıca ilköğretim öğrencilerine bir konunun öğretilmesinde öğretmen olarak biz, öncelikle görselliğe başvuruyoruz. Örneğin; toplama işlemi anlatılırken kalemler bir araya getirilir. Bu durum öğrencilere görsel olarak aktarılır. Öğretimde görselliğin ön planda oluşunun görsel metaforlara olan ihtiyacı ortaya koyduğu ve öğretimde görsel metaforların daha çok kullanılmasının bu durumdan kaynaklandığı da söylenebilir.

2. Metafor Kullanma Amaçları

Bu çalışmada ifade edilen metafor kullanım amaçlarının tümü uygulamada önemli görülmektedir. Metafor kullanımının;

- Kolay öğrenme sağlama,
- Kalıcı bilgi kazandırma,
- Soyut kavramları somutlaştırma
- Günlük hayatla ilişki kurma,

- Dikkat çekme,
- Derse katılımı artırma ve dersi zevkli hale getirme gibi amaçlarının olduğu görülmüştür.

Öğretimde metafor kullanım amaçlarından en önemli görülen, diğer bir deyişle sıklıkla dile getirilen amaç “kolay öğrenmeyi sağlama” amacı olmuştur. Öğretmenlerin çoğunluğunun metafor yoluyla öğretimin kolay öğrenmeyi sağladığı görüşünde olduğu görülmüştür.

3. *Metafor Kullanımına Uygun Dersler ve Konular*

Araştırma sonuçlarından elde edilen verilerden hareketle metaforların her ders ve konuda kullanılabileceği görülmüştür. Fakat metaforların en fazla matematik, geometri, hayat bilgisi, sosyal bilgiler derslerinde kullanılması bu derslerdeki konuların soyut olması sebebiyle somutlaştırmaya olan ihtiyacını göstermektedir. Öğretmenler soyut konuları metaforlarla öğretim yaparak somutlaştırmaktadırlar.

4. *Öğrenci Nitelikleri ve Metaforlar Arasındaki İlişki*

Öğretmen görüşlerinden hareketle kullanılan metaforların sahip olması gereken özellikler belirtilmiştir.

Öğretimde kullanılan metaforlar;

- Öğrenci düzeyine uygun,
- Somut özellikte olan,
- Öğrencinin yakın çevresinden birebir tanıdığı,
- Her iki cinsiyete de uygun,
- Anlaşılabilir özellikte ve basit,
- Dikkat çekici gibi özelliklere sahip olmalıdır.

Öğretmenler metaforlar seçerken yukarıdaki özelliklere dikkat ederek seçmelidirler. Metafor ve öğrenci nitelikleri ilişkisi hususunda en fazla dile getirilen, metaforların öğrenci düzeyine uygun olması özelliği olmuştur. Buradan hareketle, öğretim amacıyla kullanılan metaforların seçiminde dikkat edilmesi gereken en önemli özelliğin öğrenci düzeyine uygunluğu olduğu söylenebilir. Bu hususa dikkat edilmediği takdirde metaforların amacına ulaşamayacağı anlaşılmaktadır.

6. ÖNERİLER

- ✓ Öğretmenlerin öğretimde kullandıkları metaforların çok çeşitli olması bu metaforları açığa çıkarmada detaylı ve kapsamlı çalışmalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu alanda yapılacak çalışmalardan elde edilecek sonuçlar bir araya getirilerek metafor örneklerinin yer alacağı bir kitap oluşturulup öğretmenlere uygulamada ışık tutabilir.
- ✓ İşitsel metaforların ses öğretiminde kullanılabilecek olmasından ötürü bu alanda yapılacak çalışmalarla ses öğretimini zenginleştirilebilir. İlkokul 1. Sınıf öğrenci kitaplarında ses öğretiminde kullanılabilecek metafor örneklerine yer verilebilir. Bu metafor örneklerinde öğrencilerin daha önceden karşılaşmış olabilecekleri hayvan sesleri, doğadaki sesler kullanılabilir. Aynı şekilde öğretmen kılavuz kitapları da bu örneklerle zenginleştirilebilir. Örneğin; “s” sesinin yılan sesine benzetilmesi gibi. Bu araştırma sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, işitsel metafor örneklerinin sayıca az sayıda oluşu bu metaforların ortaya çıkarılması için daha detaylı bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğunun göstergesi olduğu söylenebilir.
- ✓ Metafor kullanımının anlaşılması zor konuları öğretimde ve öğrenmede kolaylık sağlayacağı öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Öğretmenlerin bu konuda bilinçlendirilmesi için konuyla ilgili bilgilendirici yazılar yazılıp öğretmenlerle paylaşılabilir, konunun önemi bu yolla ortaya konulabilir.
- ✓ Yapılan araştırmada öğretmenlerin metaforların kalıcı bilgi kazandırmada faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim faaliyetlerinin metaforlarla zenginleştirilmesi, öğrenmede kalıcılık açısından faydalı olacaktır. Öğretmenlerin öğretecekleri konuya hazırlık yaparken öğrencilerin seviyelerine inebilmek için konuyla ilgili kullanılabilecek metaforlar düşünülüp ilgili hazırlıklar yapılırsa öğretim daha kolay, daha kalıcı olacaktır.
- ✓ Metaforlar yoluyla öğretim soyut konuların somutlaştırılmasında faydalı olduğu görülmektedir. Bu konuda öğretimde güçlük çekilen soyut konularda bu yöntemle rahatlıkla başvurulabilir.
- ✓ Öğrencilerin öğrendikleri konuyu günlük yaşamlarına transfer edebilmeleri açısından metafor kullanımının önemli olduğu görülmektedir. Öğrencilerin anlamakta zorlandığı, yaşantılarına uzak kavramların öğretiminde günlük hayatta karşılaşmış olabileceklerini düşündüğümüz metafor örnekleriyle öğretim zenginleştirilebilir. Örnek vermek gerekirse; köyde öğrenim gören

öğrencilere, sinema salonundaki insanların sessizliği metaforu yerine, camide imamı dinleyen cemaatin sessizliği metaforu örneğini vermek günlük yaşamlarıyla ilişki kurmak açısından daha uygun olacağı düşünülmektedir.

- ✓ Metaforların dikkat çekme, dersi zevkli hale getirme, derse katılımı artırma amacıyla kullanabileceğini az sayıda öğretmen belirtmesine rağmen öğrenci anketinde bu maddelere öğrencilerin büyük kısmının katıldığı görülmektedir. Diğer bir deyişle; öğrenci anketlerinde elde edilen verilerden hareketle, metaforların öğrencilerin dikkatini çekmede, dersi zevkli hale getirmede önemli rol oynadığı söylenebilir. Ancak bu amaçların öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilmemesi diğer amaçların gölgesinde kalıyor olmasından kaynaklanmış olabilir. Öğrencilerin dikkatini çekmek, dersi zevkli hale getirmek amacıyla dersin sıkıcı bir anında metaforlarla zenginleştirme yapılabilir bu yolla öğretimin niteliği artırılabilir.
- ✓ Metafor yoluyla öğretimde öğretmenlere uygulamada ışık tutacak önemli ilkelere birisi de metafor olarak kullanılacak kavram hakkında gerekli açıklamaların yapılmasıdır. Metafor ile öğretimi yapılacak kavram arasındaki ilişkinin öğrencilere açık bir şekilde anlatılması yararlı olacaktır. Diğer bir deyişle benzetilme yönünün öğrenciye açıklanması gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse, sınavda arkadaşının kâğıdına bakan çocuğun bankayı soyan hırsıza benzetilmesi çocuk açısından bir anlam ifade etmeyebilir. Fakat banka soyguncusunun para çaldığı, arkadaşının kağıdına bakan çocuğun ise bilgi çaldığı ve ikisinin de hırsızlık yaptığı açıklanırsa kullanılan metafor amacına ulaşacaktır.
- ✓ Metafor yoluyla öğretimde öğrencilerin ön öğrenmelere sahip olması konusu da önem arz etmektedir. Örneğin; hayatında hiç asker görmeyen bir çocuğa “asker gibi dik dur” dediğimizde metaforun anlaşılmasını ve amaca ulaşmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Bu nedenle öğrencilerin ön öğrenmelerine uygun metaforlar seçilmelidir. Diğer yandan, metafor yoluyla öğretim, öğrencinin metaforu veya öğretilecek konudan herhangi birini bilmemesi durumunda diğer bilinmeyene merakının uyanıp konuyu öğrencinin kendi kendine araştırma yoluyla öğrenmesine vesile olabilir. Örnek vermek gerekirse; hiç kütüphaneyi tanımayan bir öğrenciye kütüphanedeki insanlar gibi sessiz olmasını söylediğimizde öğrencinin kütüphaneye merakı uyanıp ve ilgisi artabilir. Öğrenci araştırmaya ve öğrenmeye teşvik olunabilir.
- ✓ Bu çalışmada, metafor yoluyla öğretim konusu öğretmen ve öğrenci açısından, detaylı bir şekilde ele alınarak incelenmiştir. Metaforların sahip olması gereken

özellikler ve kullanım amaçları gibi hususlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak bu araştırma öğretmen ile öğrenci algı ve düşüncelerinden hareketle yürütülmüştür. Gerçekte metaforların bu çalışmada ortaya konan amaçlara ulaşma durumunun araştırılması için öğrenci boyutunun daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerekebilir. İlkokul programındaki herhangi bir kazanımın sıradan eğitim-öğretim faaliyetleriyle kazandırılmaya çalışıldığı ve metaforlar yoluyla zenginleştirilmiş öğretimin yapıldığı bir karşılaştırmalı bir çalışmanın yapılması, her iki öğretimin faaliyetinde amaca ulaşma derecesinin araştırılması bu çalışmanın sonuçlarını daha net bir şekilde ortaya koyabilir. Bu durumun var olan eğitim yaklaşım ve yöntemlerine yeni bakış açıları sunacağı düşünülmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Adıgüzel, A. (2009). Yenilenen ilköğretim programının uygulanması sürecinde karşılaşılan sorunlar. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 77-94
- Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M.(2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 171, 100-107.
- Aslan, S. (2013). Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenlerin “öğretmen” kavramı ile ilgili algılarının metaforik incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8(6), 43-49
- Bahadır, E., ve Özdemir, A. Ş. (2012). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin matematik kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *International Journal of Social Science Research*, 1(1).
- Baş, T., ve Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri: NVivo 7.0 ile nitel veri analizi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Boyacı, A. (2009). İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim planlaması süreçlerine yönelik kullandıkları metaforlar. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 111-123.
- Büyüköztürk Ş, Çakmak E. K., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş., Demirel F. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Çapan, B. E. (2010). Öğretmen adaylarının üstün yetenekli öğrencilere ilişkin metaforik algıları. *Journal of International Social Research*, 3(12).
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, Trabzon: Celepler Matbaacılık
- ÇULHA ÖZBAŞ, B. (2012). " Sosyal bilgiler öğretmeni olarak, ben kimim?" sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki kimliklerine yönelik görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 7(2), 821-838
- Ekiz, D. (2001). *İlköğretimde fen bilimi öğretimi ve öğrenimi*, Trabzon: Derya Kitabevi
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (3. Baskı) Ankara: Anı Yayıncılık
- Ekiz D, ve Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(2), 440-458
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi

- Fraenkel, J. R., and Wallen, N. E. (2008). *Introduction to qualitative research. How to design and evaluate research in education*, 7th ed. Boston, MA: McGraw-Hill International Edition.
- Geçit, Y., ve Gençer, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize üniversitesi örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 1-19.
- Gömlüksiz, M. N., Kan A., Ü., Öner Ü., (2012). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2). 419-436
- Gömlüksiz, M. N. (2013). Öğretmen adaylarının yabancı dil kavramına ilişkin metaforik algıları. *Electronic Turkish Studies*, 8(8). 649-664
- Güler, G., Akgün, L., Öçal, M. F., ve Doruk, M. (2012). Matematik öğretmeni adaylarının matematik kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 25-29.
- Gültekin, M. (2013). İlköğretim öğretmen adaylarının eğitim programı kavramına yükledikleri metaforlar. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 126-141.
- Kuzgun, Y., ve Deryakulu, D. (2004). *Bireysel farklılıklar ve eğitime yansımaları. eğitimde bireysel farklılıklar*, Ankara: Nobel Dağıtım
- Lakoff, G. (1993). *The contemporary theory of metaphor. Ortony A. (Eds.), Metaphor and thought*, (pp.202-251), Cambridge: Cambridge University Press
- Morgan , J. L. (1993). *Observations on the pragmatics of metaphor. .Ortony A. (Eds.) Metaphor and thought*, (124-134)
- Ocak, G., ve Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 293-309.
- Oğuz, A. (2009). Öğretmen adaylarına göre ortaöğretim öğretmenlerini temsil eden metaforlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 182, 36-56.
- Özdemir, M. (2012). Lise öğrencilerinin metaforik okul algılarının çeşitli değişkenler bakımından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 37(163).
- Özdemir, S., ve Akkaya, E. (2013). Genel lise öğrenci ve öğretmenlerinin okul ve ideal okul algılarının metafor yoluyla analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 19(2), 295-322.
- Özden, Y. (2009). *Öğrenme ve öğretme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları

- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının “coğrafya” kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 55-69.
- Petrie, H. G., and Oshlag, R. S. (1993). *Metaphor and learning*. Ortony, A. (Ed.), *Metaphor and thought*. (pp. 579-609). Cambridge: Cambridge University Press.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2007). Lisansüstü öğrencilerin nitel araştırma metodolojisine ilişkin algıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 469-485.
- Saban, A. (2008)a. İlköğretim 1. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2008)b. Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 14(3), 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2). 281-326
- Schön, D. A. (1993). *Generative metaphor: A perspective on problem-setting in social policy*. Ortony A. (Ed.) *Metaphor and thought*, (pp.137-163) Cambridge: Cambridge University Press
- Sticht , T. G. (1993). *Educational Uses Of Metaphor* . Ortony, A. (Ed.), *Metaphor and thought*. (pp. 621-632). Cambridge: Cambridge University Press
- Şahin, Ş., ve Baturay, M. H. (2013) Ortaöğretim öğrencilerinin internet kavramına ilişkin algılarının değerlendirilmesi: bir metafor analizi çalışması. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 177-192
- Şeyihoğlu, A., ve Gençer, G. (2011). Hayat bilgisi öğretiminde “metafor” tekniğinin kullanımı. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 8(3), 83-100.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (2014). Sözlükler.
http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5378ba75300805.78245743 adresinden 18 Mayıs 2014 tarihinde alınmıştır.
- Yalçın M. , Erginer A.. (2012). Metaphoric perception of principals in primary schools. *Journal of Teacher Education and Educators*, 1(2): 229-256.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin yayınları
- Yılmaz, F., Göçen, S. ve Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1). 151-164

9. ÖZ GEÇMİŞ

Zehra ŞENTÜRK, 13.05.1986 tarihinde Bayburt'ta doğdu. Eğitimini sırasıyla 1997 yılında Trabzon Cudibey İlkokulu, 2000 yılında Trabzon Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu ve 2004 Trabzon Süper Lisesi'nde tamamladı. 2005 yılında kazandığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümünü 2009 yılında bitirdi. 2009 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında tezli yüksek lisans eğitimine başladı. 2010 yılında sözleşmeli öğretmen olarak atandığı Gümüşhane ili Şiran İlçesi Konaklı İlköğretim Okulu'nda 1 yıl görev yaptı. 2011 yılında atamayla Bayburt ili Merkez ilçesine bağlı Kırkpınar İlköğretim Okulu'nda kadrolu öğretmen olarak görev yapmaya başladı. 2015 yılı itibariyle Bayburt ili merkezinde 21 Şubat İlkokulu'nda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır.

E-mail: zehrasenturk@hotmail.com

Adres: Veli Şaban Mh. Saatçi Sk. No:12/2 69000 Merkez/Bayburt

Telefon: 05302940290